

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

**Venekeelsetest kodudest pärit ühiskondlikult aktiivsete
noorte avalik eneseväljendus**

Bakalaureusetöö

Greete Niido

Juhendaja: Triin Vihalemm, PhD

Tartu 2023

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	5
1.1 Rahvusvähemuste aktivism, ühiskondlik osalus ja avalikud sõnavõttud	5
1.2 Rahvusvähemuste vabäühenduste ühiskondlik roll ja suhtlemine avalikkusega	8
1.3 Eesti vene elanikkonna demokraatlik osalus ja tegevus vabäühendustes	9
1.4 Eesti venekeelsete vabäühenduste suhtlemine meedia ja avalikkusega	12
2. UURIMISKÜSIMUSED	14
3. VALIM JA UURIMISMEETODID	15
3.1 Valim	15
3.2 Andmekogumismeetod	16
3.3 Andmeanalüüsimetod	17
4. TULEMUSED	19
4.1 Avaliku eneseväljenduse võimalused Eestis	19
4.1.1 Informatsioon, mida venekeelsed aktiivsed noored meediast tarvivad ja otsivad	19
4.1.2 Võimalused aktiivsetel venekeelsetel noortel avalikuks eneseväljenduseks nende endi tunnetuses	20
4.1.3 Kogemused ja arvamused enda avalike sõnavõttude suhtes esindades oma organisatsiooni	22
4.1.4 Venekeelsete noorte arvamus kohaliku meedia avatuse osas eri sotsiaalsete rühmade kaasamiseks avalikku aruteluruumi	23
4.2 Venekeelseid noori koondavate vabäühenduste roll liikmete meediakogemuse kujundamisel	24
4.2.1 Noorte tegevused ühiskonna muutmise eesmärgil	24
4.2.2 Venekeelseid noori koondavate vabäühenduste meediaga suhtlemise kogemus ja strateegiad	25
4.2.3 Avaliku eneseväljenduse mõju hinnang	27
4.2.4 Tagasiside avalike sõnavõttude suhtes	28
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	30
5.1 Meetodi kriitika	34
5.2 Edasised võimalikud uurimisvõimalused	35

KOKKUVÕTE	36
SUMMARY	38
KASUTATUD KIRJANDUS	40
LISAD	43
Lisa 1. Intervjuukava	43
Lisa 2. Värbamiskiri	46
Lisa 3. Nõusolekuvorm	47

SISSEJUHATUS

Eesti on mitmekultuuriline ühiskond, kus peamiseks rahvusgrupiks on etnilised eestlased, moodustades 69% elanikkonnast, suurima grupi vähemuste seas moodustavad vene rahvusest inimesed, moodustades 25% rahvastikust (Pöder, 2016).

Eesti riiklikes arengudokumentides on eesmärgiks seatud rahvusvähemuste ühiskondliku osaluse suurenemine. Üheks alaeesmärgiks, uues arengukavas aastateks 2021–2030, on kogukondliku Eesti kujundamine, mille raames soovitakse näiteks toetada eesti keelest erineva emakeelega inimeste ühiskondlikus elus osalemist (Sidusa ..., i.a: 27).

Ühiskondlikus osaluses on oluline inimeste kollektiivne toimimine, osalus vabatahtlikus tegevuses ja vabäühendustes. Programm „Kogukondlik Eesti 2022–2025“ sedastab, et on „...oluline tegeleda eesti keelt mittekõnelevate elanike ühiskondliku aktiivsusega. Kaudselt on probleemiga seotud ka see, et võrreldes eestikeelsete ühingutega on venekeelsed passiivsemad – neil on vähem koostöösuhteid, vähem kogemusi viia ellu ühiskonnale mõeldud tegevusi, nad on passiivsemad toetuste taotlemisel ja nende seas on vähem omatulu teenijaid.“ (Programm ..., i.a: 7).

Vabäühenduste elujõulisus ja panus ühiskonda on muude tegurite kõrval seotud eestvedajate ning liikmete soovi ja oskustega suhelda avalikkusega. Vabäühenduste uuring näitab, et nende juhtidele on oluline avalikkuselt saadud positiivne tagasiside enda tegevustele, samas on keeruline luua endale piisavalt nähtavust (Solnik, 2023). Avalikkuselt saab tagasisidet tulla juhul, kui avalikkus teab vabäühenduse tegevusest ning toetab vabäühenduse taotlusi, et probleem saaks ühiskonnas lahenduse. Selleks on vajalik vabäühenduse kommunikatsioon avalikkusega, sh suhtlemine meedia vahendusel. Ajakirjandus on tõrges avaldama turunduslikku sisu, sh vabäühendustelt, samas saavad vabäühendused ja meedia teha koostööd ühiskondlikele probleemidele ja lahendustele tähelepanu pööramisel.

Venekeelsete vabäühenduste liikmete ja juhtide suhtumine meediasse ja meedia kaudu avalikkusega suhtlemisse oli 7-10 aastat tagasi tehtud uuringute (Nimmerfeldt jt, 2016) järgi vastuoluline ning skeptiline. Praegu võib olla olukord olla muutunud seoses Eesti Vabariigis üleskasvanud põlvkonna pealetulekuga. Seetõttu on oluline uurida, milline on ühiskondlikult panustada soovivate ja vabäühendustega liitunud noorte suhtumine meedia kaudu eneseväljendusse ning milline on nende kogemus meediaga vabäühenduse liikmena.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

1.1 Rahvusvähemuste aktivism, ühiskondlik osalus ja avalikud sõnavõttud

Käesolevas töös uurin Eesti rahvusvähemuse noori ning antud peatükis soovin lähemalt tutvustada, mida on erinevad autorid kirjutanud rahvusvähemuste aktivismi, üldiselt ühiskondliku osaluse kohta ning selle seostest meediaga.

Gilroy (1987) on kirjutanud, et rahvusvähemuste rühmad on suurema tõenäosusega kaasatud pigem alternatiivsetesse osalusvormidesse ja sotsiaalsetesse liikumistesse kui tavapärasesse, kuna poliitikas esineb tavasid, mis tõrjuvad vähemusi. Lisaks klassile on rahvusvähemuste osalemine ühiskonna liikumistes kaasa aidanud sotsiaalse ebavõrdsuse kujundamisele, hõlmates ka identiteedi ja rassitunnuste heakskiitu (Gilroy, 1987).

O'Toole ja Gale (2010: 139) on kirjutanud, et kuigi rahvusvähemuste noored on orienteeritud globaalsetele muredele, on need sageli seotud kohalike vähemusrahvuste kogukonna väljakutsuvate probleemidega. Paljud väidavad, et oleme tunnustajaks poliitika ümberkujundamisele, kus traditsioonilised osalemisvormid esindusdemokraatias jäävad tahaplaanile ning aina enam keskendutakse kultuurivaldkonnale (Nash, 2001), väljendades erinevaid vaatenurki kodanike ja riigi suhte osas (O'Toole, 2010: 128). On oletatud, et nendel kaasaegsetel liikumistel on mõnevõrra erinevad suhted kultuuri- ja identiteedipoliitikaga ning eristuvad kaasamismustrid, mis väljenduvad tee-seda-ise aktivismis (O'Toole, 2010: 128).

Lisaks on käesoleva töö raames oluline tutvustada ühiskondliku osaluse mõistet ja põhjuseid. Carpentieri ja Dahlgreni põhjal ei ole osalemine fikseeritud mõiste, vaid see on sügavalt meie poliitilisse reaalsusesse juurdunud ja seega pikaajaliste ja intensiivsete ideoloogiliste võitluste objekt (Stehling jt, 2019: 5). Dahlgren (2013: 11) märgib veel, et kuigi enamik õpetlasi nõustub, et demokraatia vajab inimeste osalust, võivad seisukohad selle kohta oluliselt erineda, millistes vormides ja kui palju osalust peaks olema.

Dalton (2008: 77) on kirjutanud osalemismustritest kui tänapäeva poliitika aspektidest ning kuidas muutuvad kodakondsuse normid neid mõjutavad. Dalton (2008: 78) toob välja, et kui kodanikud ei osale poliitilistes aruteludes ja ei struktureeri valitsuse tegevust, on demokraatlikud protsessid mõttetud. Tema arvates peaks hea kodanik osalema demokraatlikus arutelus, arutama poliitikat teiste kodanikega ning ideaalis mõistma teiste seisukohti. Teised

uurijad (nt Robert Dahl) on arutlenud, kui hädavajalikud on juurdepääs teabele ja vabale arutelule demokraatliku osaluse saavutamiseks (Dalton, 2008: 79).

Tänapäeva demokraatiad ei taga automaatselt kodanike ulatuslikku osalemist, demokraatlikud süsteemid pakuvad tegelikult erinevaid mustreid, mida nimetatakse osalusvõimaluste struktuurideks (Dahlgren, 2013: 11). Sama ühiskonna erinevate rühmade jaoks võivad eksisteerida erinevad takistused (Dahlgren, 2013: 11).

Mitmed autorid on töötanud osaluse mõiste määratlemise ja süstematiseerimise nimel, eelkõige seoses selle suhetest meediaga. Meediasisu vastuvõtmise, mõistmise ja selle kasutamise kontekstis võib osalust mõista kui avaliku suhtluse omaksvõttu, mis võib esineda erineval kujul alates arutelust ja kodanikevahelisest suhtlusest näost-näku, veebifoorumites või sotsiaalmeedias kuni suuremate organiseeritud sotsiaalsete ja protestiliikumiste ning üldisemate aruteludeni poliitilises avalikus sfääris (Wimmer jt, 2018: 3). Avalik osalus hõlmab alati võimu, konfliktide ja (eba)võrdsuse küsimusi ning seni on riigil ja riigiasutustel olnud privilegeeritud ligipääs meediasse saamisel ja seega märgatav eelis, kuid see muutub kiiresti nii-öelda võrgustikuühiskonnas (Wimmer jt, 2018: 3).

Kodanike endi, aga ka mittekodanike, kes on rahvusriigi ajutised või pikaajalised elanikud, tegutsemise sõltub alati võimalustest, mida demokraatia neile pakub (Stehling jt, 2019: 5). Seega ei tohiks osaluse puudumist vaadelda üksnes kodaniku apaatsusena, vaid seda tuleb mõista hiljaaegu kujunenud kaasaegse demokraatia dünaamika ja dilemma laiemas kontekstis ehk puudumise põhjuseid tuleks otsida ka ühiskondlikest protsessidest ja demokraatia toimimise keerukustest (Dahlgren, 2013). Näiteks võivad keerulised poliitilised süsteemid, bürokraatlikud takistused, poliitiline polariseerumine, ebavõrdsus ja teised sotsiaalsed dünaamikad tekitada takistusi kodanike aktiivseks osalemiseks. Seega tuleb analüüsida laiemat konteksti, et mõista, miks osalus võib olla vähene või tajutud puudujääk, ning leida viise, kuidas neid dünaamikaid ja dilemmasid paremini mõista ja lahendada, et edendada tõhusat ja kaasavat demokraatiat.

Skaala, milles osalemist peetakse ideaalseks, varieerub tavalistel poliitilistel valimistel osalemisest kuni lähenemisviisideni, mille puhul peetakse kodanike aktiivset rolli kõigis otsustusprotsessides osalemise aluseks (Geißel, 2004, viidatud Stehling jt, 2019: 5 kaudu).

Osaluskesksetes demokraatiateooriates on osaluse mõiste tavaliselt seotud individuaalse tegevusega, mida iseloomustab tasustamatus, isiklike materiaalsete eesmärkide puudumine ja

orienteeritus ühisele hüvele (Wimmer jt, 2018: 2). Kõik osaluse kontseptuaalsed mõõtmel on sarnased selle poolest, et neid ei saa tänapäeva ühiskondades ilma meediata mõista. Meedias ja meedia kaudu osalemine (Carpentier, 2011) viitab erinevatele kättesaadavatele juurdepääsu-, suhtlemis- ja osalemisvõimalustele, mis on seotud erinevate avalike sfääridega.

Dalton (2006) on kirjutanud Ameerika ülikooli esmakursuslaste näitest, kus üliõpilane veetis sügisvaheaja vabatahtlikuna, aidates päästa orkaan Katrina poolt üleujutatud kodude elanikke ning organiseerides grupi teiste üliõpilastest vabatahtlikega, loobudes oma vaheajast ning töötades laastatud piirkonnas rasket tööd tehes. Autori kirjutatu põhjal noori ameeriklasi kritiseeritakse, kuna nad ei ole „head kodanikud“ ning nende seas peaks olema rohkem kodanikuaktiivsust, kuigi 2005. aastal oli vabatahtlik töö UCLA kolledžiuringu põhjal 25 aasta kõrgeim (Dalton, 2006).

See juhtum kirjeldab hästi, et noorte osalust näitab traditsiooniliste tegevuste kõrval veel vabatahtlik tegevus. Ka Dalton (2006) kirjutab, et paljud kaasaegsed eksperdid vaatavad tagasi 1950. aastatele ja soovivad luua selle ajastu kuvandit osalusest ja kodanikuaktiivsusest, kuid noored ameeriklased ei jaga seda nägemust ega käitu nagu nende vanemad. Uuringud on näidanud, et uued kodanikuaktiivsuse normid stimuleerivad positiivset kasu demokraatiale ja ühiskonnale, kuid analüütikud on selle kiitmise tähelepanuta jätnud (Dalton, 2006).

Meedia ja kultuurimuutuste tõttu tekib iga indiviidi jaoks pidevalt uusi vorme ja võimalusi ühiskonna kujunemises osalemiseks (Wimmer jt, 2018: 1). Wimmeri ja tema kaasautorite (2018: 1) sõnul iseloomustab praeguseid osalemiskäitumise praktikaid mitmekesisus ja ebamäärased piirid osaluste vahel.

Osalemine meedia kaudu viitab võimalustele osaleda vahendatud osaluse kaudu avalikes aruteludes ja enesekujutamises erinevates avalikes ruumides, mis iseloomustavad ühiskonda (Carpentier, 2011). Meedia võib olla koht, kus kodanikud saavad väljendada oma arvamusi ja kogemusi ning suhelda teiste aramusavaldajatega (Stehling jt, 2019: 7). Samas peame arvestama, et meediaruumi struktuurid ja kultuurid ning ideoloogilis-demokraatlik keskkond avaldavad tugevat mõju osalemise intensiivsusele (Carpentier, 2011). Meedias osalemine tähendab omakorda osalemist meedia väljundite või sisu tootmises (Carpentier, 2011), mis võimaldavad kodanikel olla aktiivsed mitmes igapäevaeluga seotud valdkonnas ning rakendada oma õigust suhtlemiseks (Stehling jt, 2019: 7). Siin on eriti olulised kogukonna- ja alternatiivmeedia, millel on tugev seos osalusega ning mis pakub palju osalemisvõimalusi

enese esindamiseks, mis seob neid otseste, delegatiivsete ja osalusdemokraatia loogikatega (Carpentier, 2011). Sellised meedias osalemise vormid võimaldavad kodanikel olla aktiivsed ühes paljudest igapäevaeluga seotud valdkondadest ja rakendada oma õigust suhelda (Stehling jt, 2019: 7).

1.2 Rahvusvähemuste vabaihenduste ühiskondlik roll ja suhtlemine avalikkusega

Antud töös uurin ühe osana erinevaid rahvusvähemuste vabaihendusi, seega pean vajalikuks kirjeldada nende ühiskondlikku rolli ning tuua näiteid nende tegevuse ning avalikkusega suhtlemise kohta ka välisriikidest, et saada laiem ülevaade. Rahvusvähemusi esindatavatel vabaihendustel on märkimisväärne potentsiaal paljude piirkondliku tähtsusega ja eelkõige kohalike kogukondade probleemide lahendamiseks (Tokar, 2020: 301). Lisaks kirjutab Tokar (2020: 301), et avalik kord peaks keskenduma vabaihenduste toetamisele, samas tänapäevane globaliseerumine nõuab vabaihendustelt riigiga koostööd ning sotsiaalse abi pakkumist.

Turin jt (2022: 2) kirjutavad, et kogukonnas erinevatel tasanditel tegutsevaid organisatsioone on tähtis kaasata uuringutesse, et tulemused oleksid asjakohasemad, vastuvõetavamad ja tõhusamad, et luua tähendusi ning jätkusuutlikke muudatusi.

Axster (2023: 3) kirjutab, et Ameerika Ühendriikides mängivad immigrante toetavad vabaihendused olulist rolli rände ja pagulaste õiguste propageerimisel ja teenuste osutamisel. Lisaks aitavad need organisatsioonid ühiskonna üht kõige haavatavamast inimrühmast aidata katastroofiabiga või ka igapäevaste teenustega nagu haridus, vesi ja kanalisatsioon (Axster, 2023: 3). Kuid need organisatsioonid jäävad aruteludes endiselt kõrvale, samas kui humanitaarorganisatsioonid saavad kõige rohkem tähelepanu ja meediakajastust (Axster, 2023: 7).

Axster (2023: 17) toob oma uurimuses veel välja, et mõned pagulased on aru saanud, et ajakirjandusse saamiseks tuleb oma looga liialdada, mis omakorda toidab probleemi, et inimesed ei usu pagulasi ning kui neid pole näiteks piinatud, siis pole nad meedia tähelepanu väärt. Kui organisatsioon on soovinud kajastust veteranide mõõdukalt konservatiivses meediaväljaandes, siis pakutakse kajastamiseks neile atraktiivseid juhtumeid, näiteks pigem traditsioonilisest, mitte LGBT perekonnast (Axster, 2023: 17). See näitab, kuidas meedia ja ajakirjanikel on suur võim kujundada üldist organisatsioonide kuvandit.

Dreher (2009: 445) kirjutab, et meediainstitutsioonid säilitavad keelelisi hierarhiaid, mis võivad ajas aeglaselt muutuda. Keelelise hierarhia probleem on pikalt aset leidnud Austraalia ringhäälingus, mis ei ole soodustanud naiste, sisserändajate ja tööklassi hääle kuuldavaks saamist ning täheldatud on umbusaldust eetris aktsendiga rääkivate inimeste suhtes (Dreher, 2009: 445). Uurijad soovivad meediarassismi probleemi leevendamiseks korraldada meediapädevuse koolitusi kogukonna esindajatele (Dreher, 2009: 445).

Meedia kaudu mõjutamine (*media influencing*) on noorte osaluse ja kaasamise vorm, mis ühendab meediapädevuse ja kodanike mõjutamise ning on Soomes tavapärase osa meediakasvatusest, olles saanud tugeva toe kodanike kaasamispoliitikalt (Jaakkola, 2018: 67). Helsingis loodi unikaalne uudistemaja (Soome Noorte Hääle Uudistekeskus), mille eesmärk on teha noorte perspektiivid nähtavaks peavoolu meedias (Jaakkola, 2018: 67). Uudistemaja teeb koostööd professionaalse meediaga ja kaasab 13–20-aastaseid noori, kellele antakse iseseisvus sisu loomisel, julgustatakse enda väljendamist ning protsessis eakaaslaste toetamist (Jaakkola, 2018: 67).

Põhjus, miks uudistemaja loodi, põhines sageli noorte kujutamisel meedias negatiivsel toonil, probleemide põhjustajana, või teises äärmuses – tuues välja üksikuid noori ning kujutades neid superkangelastena (Jaakkola, 2018: 67). Eesmärgiks on tuua peavoolu meedias noorte hääled esile, mõjutada ajakirjanduse tootmist ning luua noortekultuurile foorum, kus on võimalik avaldada arvamusi täiskasvanute (noorsootöötajate ja meediaprofessionaalide) toel peavoolu auditoriumile (Jaakkola, 2018: 68). Uudistemaja projekt näitab, et noored suudavad luua sisu, millel on sama suur mõju kui täiskasvanud meediaalal töötavatel spetsialistidel ning meediasse jõuavad teemad, mida muidu ei kajastataks (Jaakkola, 2018: 75). Artikli autor arvab, et samasugust praktikat saaks rakendada ka teiste hooletusse jäetud või haavatavate ühiskonnarühmade suhtes, et võimaldada sõnumitel jõuda nendeni, kes muidu nendega kokku ei puutuks (Jaakkola, 2018: 75).

1.3 Eesti vene elanikkonna demokraatlik osalus ja tegevus vabäühendustes

Dalton (2008) esitab ulatusliku teoreetilise kirjelduse poliitilise osaluse struktuurilistest võimalustest ning eristab kaks kodanikukäitumise vormi – kohustuspõhine (*duty-based citizenship*) ja kaasatud kodanikuaktiivsus (*engaged citizenship*). Kohustuspõhine osalus julgustab üksikisikuid osalema kodanikukohustusest lähtuvalt, mis võib suurendada valimisaktiivsust ja osalust teistes institutsionaliseeritud tegevusvormides, kuid kaasatud

osalemine tähendab eemaldumist valimistest ja parteitegevustest ning suundumist individuaalsetele ja otsestele tegevusvormidele (Dalton, 2008: 85-86).

Kohustuspõhine kodanikuaktiivsus, mis hõlmab traditsioonilist poliitilise osaluse vormi, on seni Eesti venekeelse elanikkonna seas valitsev poliitiline kaasamisviis (Leppik, 2020). Tasub välja tuua, et kuigi vene elanikkond, kellel ei ole Eesti kodakondsust, ei saa seadusega parlamendivalimistel osaleda, saavad elamisloaga mittekodanikud osaleda kohaliku omavalitsuse valimistel, seega mittekodanikud saavad siiski tegutseda kohaliku tasandi poliitika kujundamisel (Leppik, 2020).

Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2020 (i.a: 48) toob välja, et valimistel osalemine on poliitilise osaluse keskseim vorm, mis on iga kodaniku kohustus ja paljudele ainus seos poliitikaga. Eestlastega võrreldes on teisest rahvusest Eesti kodanike valimisaktiivsus veidi väiksem, samuti on viimaste hulgas vähem populaarne e-hääletamine (Eesti ühiskonna..., i.a: 48). Siinkohal tuleb tähele panna, et uuringus ei ole välja toodud eraldi tulemusi venekeelse elanikkonna kohta.

Leppiku (2020) eesti venekeelse elanikkonna integratsiooni ja hargmaisuse temalise doktoritöö jaoks tehtud analüüs näitas, et vene noored kuuluvad kaasatud kodanikuaktiivsuse kategooriasse harvem kui eesti noored, kuid Leppik arvab, et aja jooksul toimub muutus ka mittekodanike seas, kes liiguvad kohustuspõhiselt kodanikuaktiivsusele rohkem kaasatud kodanikuaktiivsuse poole. Veel toob Leppik (2020: 42) välja, et kuna venekeelne elanikkond on vananev, võib põlvkonnavahetuse käigus tekkida võimalus traditsioonilise kohustuspõhise kodanikuaktiivsuse poliitilise osaluse vormide tagaplaanile jätmiseks.

Kui Euroopas üldiselt on nooremad inimesed oma riigi demokraatliku valitsemise suhtes kriitilisemad kui vanemad inimesed, siis Eestis on see vastupidine – nooremad põlvkonnad hindavad demokraatiat kõrgemalt kui vanemad (Leppik, 2020: 42). Kuid vaatamata sellele on venekeelsete valimisealiste noorte osalus valimistel viimastel aastakümnetel langenud (Leppik, 2020: 42).

Noorte osaluseks on üldiselt head eeldused (usk demokraatiasse), aga traditsioonilised osaluse vormid neid ei kõneta, järelikult on oluline pöörata tähelepanu muudele osalusvormidele nagu vabaihendused, vabatahtlik töö ja eneseväljendus meedias. Noored venelased on kriitilisemad demokraatliku valitsemise tegelikule toimimisele Eestis ning seetõttu demotiveeritud traditsioonilises poliitikas osalemisest, kuid nad on kindlad, et Eesti ühiskonna

institutsionaalne kord toimib hästi, usuvad, et kodanikud saavad mõjutada avalikku poliitikat ja suunavad oma poliitilise osaluse teostamise alternatiivsetesse vormidesse (Leppik, 2020: 42).

2020. aasta lõimumismonitooring toob välja, et Eesti kodanikuühiskonna poliitikas pööratakse tähelepanu kõigi Eesti elanike aktiivsele osalemisele ühiskondlikus elus. Lisaks kirjutatakse monitooringus, et peale poliitilise osaluse on ühiskonna sidususe tagamisel tähtis ühiskondlik-sotsiaalne osalus, mis hõlmab nii kodanikuühiskonnas tegutsemist kui ka organiseeritud või organiseerimata vabatahtlikku tegevust (Eesti ühiskonna..., i.a: 54).

Osalus vabaihenduste tegevuses on üks osa ühiskonna sidustamisel ning kõigi elanike kaasamisel (Eesti ühiskonna ..., i.a.: 54). 2020. aasta seisuga oli 21% Eesti elanikest tegutsenud viimase 12 kuu jooksul kodanikuühenduste juures, kuid seal esineb rahvuspõhine lõhe: kui eestlastest tegutses kodanikuühendustes 26%, siis Eesti kodakondsusega teiste rahvuste esindajad 12% (Eesti ühiskonna..., i.a: 54). Uuringus tuuakse välja, et viimase kümne aasta trendid näitavad, et vabatahtlikuna tegutsemise aktiivsus kahaneb ning rahvuspõhine lõhe selles kasvab, kuigi 2020. aasta osaluslanguse üks põhjuseid oli kindlasti COVID-19 pandeemiast tingitud piirangud ja majanduslik ebakindlus (Eesti ühiskonna..., i.a: 54).

Tänapäeva lääne ühiskondades on kodanikuosalus samuti madalamaks jäämas ning seda eelkõige noorte seas, seega Eestis esinev madalam kodanikuosalus võib olla osa ka suuremast ning üleilmsest suundumusest, kus kodanikuaktiivsus vähenebki (Kalmus jt, 2018: 38). Kalmus jt (2018: 38) järeltavad, et lisaks traditsioonilistele infoga tegelemise ja osalemise viisidele muutuvad digitaalsed oskused ja uued osaluse vormid üha olulisemaks mitmekülgse kodanikuosaluse jaoks.

Veel kinnitavad 2020. aasta küsitluse vastuste analüüsi tulemused varasemates Eesti ühiskonna lõimumise monitooringutes leitud – kodanikuühendustes tegutsevad aktiivsemalt kõrgemini haritud ja nooremad inimesed, lisaks suurema sissetulekuga inimesed (Eesti ühiskonna..., i.a: 55). Tunduvalt väiksema aktiivsuse poolest eristub muu Eesti kõrval Ida-Virumaa, kus on ka elanike majanduslik kindlustunne väiksem kui mujal Eestis (Eesti ühiskonna..., i.a: 55). Lisaks on varasematest kodanikuühiskonna uuringutest selgunud, et venekeelsed kodanikuühendused on passiivsemad kui eestikeelsed: neil on vähem koostöösuhteid ja kogemusi ühiskonnale suunatud tegevustes, samuti on nad passiivsemad toetuste taotlejad (Eesti ühiskonna..., i.a: 55). Osalusaktiivsuse suurendamise võimalusena tuuakse välja venekeelsete kodanikuühenduste

senisest veel suurem toetamine koostöövõrgustike rajamisel ja hoidmisel ning toetuste taotlemisel (Eesti ühiskonna..., i.a: 55).

1.4 Eesti venekeelsete vabaihenduste suhtlemine meedia ja avalikkusega

Käesoleva töö üheks fookuseks on analüüsida vabaihenduste meediaga suhtlemise kogemusi. Seega annab järgnev alapeatükk edasi vene töökeelega vabaihenduste tegevusvõimekuse uuringu tulemusi.

2016. aastal tehtud „Vene töökeelega vabaihenduste tegevusvõimekuse uuring” toob välja, et venekeelsete ühenduste võimekus olla poliitikakujunduses partner riigiasutustele ning kaasata venekeelset elanikkonda, on tagasihoidlik ja seda mitte nende vähema arvukuse ega ka keelebarjääri pärast, vaid seetõttu, et nende juhtidel ja liikmetel on madal enesehinnang ja ühendused on avalikkuses vähe nähtavad (Nimmerfeldt jt, 2016: 56). Ühenduste vähene tegevus enda nähtavaks tegemisel on loonud olukorra, kus riigiasutused ei tea, et vastava pädevusega ühendused üldse eksisteerivad; samuti on puudulik või rakendamata venekeelse elanikkonna tähelepanu võitmise oskus (Nimmerfeldt jt, 2016: 56).

Umbes kolmandikul venekeelsetest ühendustest oli püsivate koostööpartnerite seas ka meedia (vaid 9% eestikeelsetel ühendustel oli meedia märgitud püsipartneriks). Samas ei pea ühenduste liikmed ja juhid avalikkust enda sihtrühmaks ning nad ei usalda enda tegevuste ja ideede kohta infot anda. Tegelikkus on pigem vastupidine - üks ühendus, keda telekanal kutsus televisiooni esinema, sai laialdasemalt tuntuks ja hakkas saama ka rohkem rahalist toetust, kuna nende tegevus läks vaatajatele korda (Nimmerfeldt jt, 2016: 78).

Seega ei ole probleem mitte niivõrd ligipääsus meediale, vaid ettekujutustes ja harjumustes. Nimmerfeldt ja teised (2016: 50) toovad välja, et venekeelsete vabaihenduste vahel valitseb konkurentsimentaliteet nii ressursside kui ühiskondliku mõju pärast. Teise põhjusena tuuakse välja, et venekeelsete vabaihenduste esindajad peavad kommunikatsiooni massimeedia kaudu ebatõhusaks – peetakse raskeks üldises infopakkumises enda sõnumiga silma paista, mistõttu eelistatakse suhelda otse inimestega, kes on organisatsiooni tegevustega konkreetselt seotud või tarbivad ühenduse teenuseid (Nimmerfeldt jt, 2016: 49).

Samas uuringus tuuakse välja veel kolmaski põhjus – enesemääratluslik ebaselgus ja vastuolulisus Eesti ühiskonnas. Vabäühenduste rolli näevad nende liikmed ja eestvedajad kompenseeriva ja toetavana – võtta enda kanda need rollid, millega riik ei tule toime ehk teha riigi eest teatud ülesanded ära. Spetsiifiliselt venekeelsete vabäühenduste rolli nähakse selles, et saada ühendust venekeelse elanikkonnaga, kelle probleemidest eestikeelsed ametkonnad aru ei saa ning ei taha või ei oska tegeleda. Nimmerfeldt ja teised (2016) kirjutavad: „toodi välja, et eestlased ei saa meist kunagi aru, nad ei oska meiega tegeleda nii, nagu meil on vaja, ja just seepärast peavad meil olema oma ühendused“.

Venekeelsete vabäühenduste enesemääratlus rahvuslik-kultuurilis-keeleliste erivajaduste rahuldajana, võtmata samas eestkosteorganisatsiooni rolli, on vastuoluline. Lähtudes Turini jt (2022) rahvusvähemuste ja sisserändajate organisatsioonide tüpoloogias, on venekeelsed organisatsioonid rohujuuretasandi ja teenuseid pakkuvate organisatsioonide vahepealsed nähtused, omades mõlemaid tunnuseid.

2. UURIMISKÜSIMUSED

Eesti venekeelsetes vabäühendustes on varem olnud madal valmisolek demokraatlikuks osaluseks meedia kaudu, oma ideedele ja probleemidele avalikus aruteluruumis laiemat kõlapinda leida, saada toetust ja legitimatsiooni ning kaasa rääkida poliitikakujunduses. Uurimistöö annab infot, kuidas olukord võib muutuda seoses põlvkonna vahetumisega.

Minu uurimuse eesmärk on selgitada, milline on ühiskondlikult panustada soovivate ja ühendustega liitunud noorte suhtumine meedia kaudu eneseväljendusse ning milline on nende kogemus meediaga vabäühenduse liikmena.

Varasemalt on Eestis uuritud näiteks vene noorte inimõiguste aktivismi, seda tegi Marta Vunš oma bakalaureusetöös 2021. aastal.

Oma bakalaureusetöös olen püstitanud kaks peamist uurimisküsimust:

1. Kuidas tunnetavad vabäühendustes tegutsevad venekeelsed noored avaliku eneseväljenduse võimalusi Eestis?
2. Kuidas tunnetavad vabäühendustes tegutsevad venekeelsed noored ühenduste suhtlemist avalikkusega ning ühenduste rolli omaenda meediakogemuse kujundamisel?

3. VALIM JA UURIMISMEETODID

Antud peatükis kirjeldan oma bakalaureusetöö uuringu läbiviimist, kasutatud valimit ja meetodeid. Valimi peatükis toon välja valimi (N=5) moodustamise kriteeriumid, kirjelduse ja kriitika. Andmekogumismeetodi peatükis selgitan andmete kogumise protsessi, andmeanalüüsi peatükis seda, kuidas ja mille alusel andmeid analüüsisin.

Minu bakalaureusetöö uuring on tehtud kvalitatiivse lähenemise põhjal, mis võimaldab anda uuritavast teemast tervikliku, rikka ja detailirohke pildi ning säilitada uuringus osalejate keelekasutuse eripära (Laherand, 2008: 24).

3.1 Valim

Uurin oma bakalaureusetöös vabaiühendustes tegutsevaid ühiskondlikult aktiivseid venekeelseid noori, seega võtsin eesmärgiks intervjuerida Eestis elavaid vene emakeelega, aga eesti või inglise keelt hästi oskavad noori (vanuses 18–30), kes on kuulunud vähemalt aasta aega mõne vabaiühenduse tegevusse. Neil peaks olema soov ühiskonnaelus aktiivselt osaleda ning avalikku tähelepanu saada. Intervjueritavate puhul oli oluline, et nad räägiks hea tasemel eesti või inglise keelt, et saaksin intervjuu läbi viia endale arusaadavas keeles.

Bakalaureusetööle eelnenud seminaritöö raames viisin läbi ühe intervjuu, mille uurimisküsimused olid erineva fookusega, kui praeguses töös, seega kahe uurimistöö intervjuukavad kattuvad osaliselt. Pärast esimest intervjuud analüüsisin nii enda kui uurimisrühma teise uurija intervjuud, sooviga leida tulemuste põhjal täpsem uurimisfookus.

Bakalaureusetöö raames viisin läbi neli intervjuud ning minu bakalaureusetöö valimi moodustavad kokku viis venekeelses perekonnas üles kasvanud 18–26-aastast noort, kes on tegutsenud vabatahtlikes organisatsioonides ning huvituvad ühiskonna päevakajalistest teemadest. Neli intervjuud viisin läbi eesti keeles ning ühe inglise keeles, kuna intervjueritav ütles, et tunneb ennast inglise keeles rääkides mugavamalt. Inglise keeles toimunud intervjuu jaoks tõlkisin intervjuuküsimused inglise keelde ning hiljem tõlkisin transkriptsiooni eesti keelde, et seda oleks lihtsam koos teiste intervjuudega analüüsida.

Moodustasin valimi kasutades sihipärast valimit, kuna soovisin leida populatsiooni kõige tüüpilisemaid esindajad vastavalt oma uurimiseesmärkidele (Rämmer, 2014). Intervjueritavate leidmiseks otsisin internetist erinevaid vabaiühendusi, mille liikmed võiksid

valimisse sobida ning võtsin organisatsioonidega ühendust. Jagasin neile informatsiooni oma töö teema ning soovitud valimi osas ning palusin üleskutset intervjuus osalemiseks oma liikmete seas jagada (vt Lisa 2). Seejärel edastasid ühendused mulle inimeste kontaktid, kes olid nõus uuringus osalema. Bakalaureusetöö raames võtsin ühendust kaheksa organisatsiooniga, millest neli edastasid mulle uuringu vastu huvi tundnud inimeste nimed. Intervjueeritavatega võtsin ühendust Facebooki sõnumite teel. Seminaritöö intervjueeritava leidsin mugavusvalimiga, tema kontakti jagas meie ühine tuttav.

Enne intervjuude toimumist saatsin intervjueeritavatele nõusolekuvormi (vt Lisa 3), otsustasin vormi vastajatele saata enne intervjuud, et neil oleks piisavalt aega sellega tutvuda ning vajadusel tõlkida, kuna vorm oli eesti keeles. Nõusolekuvormid allkirjastati intervjuu alguses.

Valimi esitlemiseks lõin tabeli (vt Tabel 1), kus on kirjas intervjueeritavate pseudonüüm, vanus ja sugu. Osalejate seas on projektijuhte, organisatsiooni juht ja noorsootöötaja. Organisatsioonide tegevusvaldkondadeks on noorteprojektide korraldamine, IT-hariduse pakkumine, liikmetele arenguvõimaluste pakkumine. Anonüümsuse eesmärgil ei seosta ma intervjueeritavaid nende ametipositsioonide ja tegevusvaldkondadega. Lisaks olen tulemuste peatükis mõningate tsitaatide autorid täielikult anonümiseerinud.

Tabel 1. Ülevaade valimisse kuulunud noortest

Pseudonüüm	Vanus, sugu
Stanislav	18, mees
Igor	21, mees
Valeria	20, naine
Valentina	26, naine
Aleksei	23, mees

3.2 Andmekogumismeetod

Kasutasin oma bakalaureusetöö andmekogumismeetodina poolstruktureeritud intervjuusid, et küsida intervjuukavas paika pandud uurimisküsimustega seotud küsimusi, samas jäi alles võimalus vajaduse korral küsida intervjueeritavalt täpsustavaid küsimusi. Intervjuu on andmete kogumiseks sobiv valik, kuna see on paindlik ning andmekogumist saab vastavalt olukorrale ja vastajale reguleerida (Laherand, 2008: 177). Lisaks soovisin intervjuu abil vahendada intervjueeritavate mõtteid, hoiakuid, seisukohti, teadmisi ja tundeid (Laherand,

2008: 176). Bakalaureusetöö jaoks tehtud neljas intervjuus kasutasin seminaritöö jaoks koostatud intervjuukava uuendatud versiooni (vt Lisa 1). Poolstruktureeritud intervjuerimine andis mulle võimaluse küsimuste järjekorda muuta või lisaküsimusi küsida, et intervjueritavatel rohkem uurimuse jaoks vajalikku informatsiooni saada.

Seminaritöö jaoks viisin läbi ühe intervjuu, mis toimus novembris ning bakalaureusetöö jaoks neli intervjuud veebruari lõpus ja märtsi alguses. Intervjuud toimusid Zoom'i videokonverentsi keskkonnas, mille abil salvestasin oma arvutisse intervjuude helifailid. Intervjuud kestsid 1 tund ja 24 minutit kuni 1 tund 59 minutit. Intervjuude pikkused sõltusid intervjueritavate vastuste pikkusest ja sellest, kui sügavale nad arutlusega läksid. Osaliselt ka keeleoskusest, kuna eesti keel ei ole nende esimene keel, siis kulus mõnikord aega õige sõna või väljendi otsimisele. Enne intervjuu alustamist selgitasin intervjueritavatele veelkord uurimistöö teemat, eesmärgid ja konfidentsiaalsusega seonduvat ning lasin neil allkirjastada informeeritud nõusoleku dokumendi.

Veebiintervjuude tegemisel tuleb arvestada, et alles kujunev metodoloogiline väli on vastuolusid täis, näiteks ühelt poolt on osalejad lähedal, aga teiselt poolt võivad osalised jääda emotsionaalselt kaugeks või siis osalejad tunnevad, et veebiintervjuu on turvalisem, aga tegelikult on veebisuhtlus endiselt privaatsuse ja avalikkuse küsimuses eetilisel reglementeerimata (Murumaa-Mengel, 2021).

Intervjuukava koosnes neljast küsimusteplokist, milleks olid: 1) isiklik meediakasutus; 2) MTÜ aktivistid; 3) sõnavõtmine meedias ning 4) venekeelne elanikkond Eestis ja sõja teema. Intervjuukavas on lihtsamad ja vähem isiklikumad küsimused jäetud intervjuu alguse poole ning viimaseks jäetud kõige tõsisem ehk sõjaga seonduv teema. Esimeses, seminaritöö jaoks tehtud intervjuus palusin lisaks küsimustele intervjueritavatel lugeda kahte arvamuskirjat ning nende põhjal küsimustele vastata.

3.3 Andmeanalüüsimeetod

Intervjuude analüüsiks kasutasin kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit, mis pakub võimalust keskenduda teksti peamistele tähendustele, kuid analüüsida ka ridade vahele peidetut (Kalmus jt, 2015). See sobib eelkõige mahukat teksti koondavaks analüüsiks, mis on suunatud teksti pindmisele osale (Laherand, 2008: 299).

Pärast intervjuude läbi viimist transkribeerisin need sõna-sõnalt ning andsin intervjuueeritavatele pseudonüümid, et tagada nende anonüümsus. Transkriptsioonide kogupikkus oli 71 lehekülge. Järgmisena kodeerisin tekstimaterjali avatud kodeerimise viisil, mida võib rakendada erineva detailsusega, nimelt teksti võib kodeerida rida-realt, lause-lauselt või lõik-lõigult (Laherand, 2008: 285). Selleks lõin kodeerimistabelid, et paremini hoida silme ees kodeerimise eesmärki ehk uurimisküsimustele vastamist koodide kaupa. Sisuanalüüsi tegemiseks kasutasin juhtumiülest ehk horisontaalse analüüsi moodust, mida tehes vaatlesin samal ajal mitut intervjuud ning kogusin kokku kõik konkreetse teema kohta käivad tekstiosad ja lõin võrdlused kõigi kogutud intervjuude lõikes (Kalmus jt, 2015).

4. TULEMUSED

4.1 Avaliku eneseväljenduse võimalused Eestis

4.1.1 Informatsioon, mida venekeelsed aktiivsed noored meediast tarvivad ja otsivad

Intervjueeritavatel on erinevad meediatarbimise harjumused ja huvipakkuvad teemad. Intervjueeritavad loevad üldiselt uudiseid nii eesti kui ka vene keeles. Konkreetsetest kanalitest tuuakse kõige enam välja Delfi ja Telegrami rakendus, neile järgneb Postimees. Mainitakse ka ingliskeelseid välismeedia kanaleid nagu The New York Times, Deutsche Welle, CNN, BBC.

Intervjueeritavad leiavad peamiselt huvipakkuvad uudised sotsiaalmeediast. Kui pealkiri või uudise lühikirjeldus pakub neile huvi, siis lähevad nad seda uudisteportaali lugema.

Valentina: „Ma näen neid uudiseid Facebookis, klikin nendele ja lähen siis juba uudisteportaalidesse. Mõnikord vaatan lihtsalt Google’ist mulle soovitatud uudiseid.“

Kuna mõned Valeria sõbrad töötavad ajakirjanikena, siis saadavad nad talle mõnikord artikleid. Vastajad toovad välja, et nad loevad ka kohalikke uudiseid. Valentina loeb kodukoha uudiseid Maardu kohalikust ajakirjast siis, kui käib oma vanematel külas. Igor loeb Ida-Virumaa uudiseid üleriigilistest veebiportaalidest nagu Delfi ja Postimees. Kuna Stanislav on pea kogu oma elu veetnud Venemaal, kasutab ta Vene riigimeediat Venemaa piirkondlike uudiste saamiseks. Stanislav teeb seda siiski väga harva, sest tema jaoks on nendes kanalites palju propagandat ning jälgib neid vaid siis, kui tema regiooni kohta on mõni oluline uudis.

Venemaa meediakanaleid intervjueeritavad ei jälgi üldse või jälgivad minimaalselt. Igor ei vaata Vene telesaateid enam pärast 2022. aasta veebruarit. Valeria ja Aleksei ei jälgi Venemaa meediat üldse, kuid kuna nende pereliikmeid seda jälgivad, siis puutuvad nad sellega mõnikord perekondlikel põhjustel kokku. Valentina ei suuda pikalt Venemaa televisiooni vaadata sealse propaganda tõttu.

Valentina: „Mul on ka olemas Venemaa televisioon ja Venemaa kanalid, neid olen vaadanud, aga seal piisab ühest minutist ja see on kõik. Enam ei jaksa, hästi palju on seal propagandat.“

Aleksei toob välja, et tema huvitub nii sise- ja välispoliitikast, julgeolekust, spordist kui maailma uudistest, osaliselt on need teemad seotud tema erialaga, kus ta tööalaselt tegutseb. Stanislav huvitub samuti erialasest meediasisust, vastava meediasisu leiab ta eestikeelsest meediast.

Igorit huvitavad peamiselt krimiuudised ning mõnel määral ka venekeelsete inimestega seonduvad teemad, näiteks hariduse teema. Ainukese vastajana mainib ta uudiste otsimist VKontakte portaalist, kust leiab infot Venemaa ja Ukrainaga seonduvalt. Valeria leiab enda jaoks kõige huvitavamad uudised mitte traditsioonilisest meediast, vaid väiksematest alternatiiv-meediakanalitest.

Valeria: „Vene-eesti noored üritavad teha veebiportaale, venekeelseid ajakirju. Enamus huvitavat infot ei tule traditsioonilisest meediast nagu Postimees, Delfi, Õhtuleht, vaid mõnelt väikeselt ajakirjalt, veebilehelt.“

Keegi intervjueeritavatest ei tunne puudust teistsugustest meediaväljaannetest või -kanalitest. Valentina tunneb, et kuna ta valdab kolme keelt (inglise, vene, eesti), siis tal on võimalik väga paljudest allikatest soovitud informatsiooni leida.

Intervjueeritud venekeelsed aktiivsed noored tarbivad meediat peamiselt uudisteportaalidest ning nende jaoks ei ole vahet, mis keeles nad uudiseid loevad. Venekeelseid uudiseid jälgivad nad aga ainult Eesti meediakanalitest, sest Venemaa meedia sisaldab liialt propagandat. Noorte meediatarbimist mõjutavad suuresti sõbrad-tuttavad, kes saadavaid neile uudistelinke, ja ka sotsiaalmeedia algoritmid, mis uudiste soovitusi pakuvad. Seega on nende meediatarbimise alused kollektiivsed, mis seletab ka uuritud noorte orienteeritust teiste arvamusele ning soovile teenida kujuteldavat teiste heakskiitu. Samuti mainitakse väikeseid nišimeediaväljaandeid, mida noored jälgivad. Samas pole neil puudust ühestki väljaandest, seega puudub motivatsioon spetsiifiliselt oma maailmavaatele ja huvidele vastava meediumi loomiseks.

4.1.2 Võimalused aktiivsetel venekeelsetel noortel avalikuks eneseväljenduseks nende endi tunnetuses

Vastajad tunnetavad vene noorte meedias sõna saamist erinevalt, alates sellest, et vene noored ei saa niivõrd tihti sõna, kuni selleni, et venekeelsetel noortel on palju võimalusi meedias sõna saamiseks. Valeria tunnetab olukorda positiivselt, kuna on märganud, et aktiivseid vene noori on varasemast rohkem. Tema arvates on vene noored eesti noortest aktiivsemad ja avatumad, tänu millele on neil suurem võimalus meediasse saada ning seal oma arvamust avaldada.

Negatiivsemalt tunnetavad situatsiooni Stanislav ja Igor, kelle arvates venekeelsed noored saavad meedias sõna, kuid liiga vähe. Nende sõnul ei ole peapõhjuseks meediakanalite soovimatus vene noortele sõna anda, vaid noorte endi hirmud. Vene noori hoiab arvamuse avaldamisel tagasi peamiselt keelebarjäär ja hirm mugavustsoonist välja astuda, mitte

soovimatuse ise sõna võtta. Igor arvab, et venekeelsed kanalid võiksid ka ise rohkem noori otsida, kellele sõna anda, samas meenus talle kiirelt paar näidet noorte kohta, keda ta hiljuti ETV+ kanalil nägi.

Igor: „Vaatasin televiisorist ETV+ programmi õhtul, seal olid noored inimesed Narvast, kes näiteks laulsid kooris või oli üks tüdruk, kes kirjutas essee, kuidas see Ukraina olukord mõjub talle.“

Aleksei ja Valeria tunnevad, et venekeelsetel noortel on palju võimalusi meedias sõna saamiseks, sest venekeelseid kanaleid on üsna palju. Aleksei arvates eri pruugi venekeelsed noored soovida sõna võtta, sest meediaruumis räägitakse vene noortest või venekeelsetest inimestest ka halvustavalt.

Aleksei: „Meediaruum võib erineda ja ka nemad on võib-olla kuskil näinud midagi, kus räägitakse vene noortest või siis vene emakeelega inimestest kuidagi halvustavalt. Kui sa ütled mulle sada korda tubli, siis ma ei pane tähele, kui keegi ütleb mulle üks kord, et ma olen halb inimene, siis ilmselt jääb kripeldama pikaks ajaks. Et see võib-olla on ka mõjutanud nende soovi ennast väljendada, selles võtmes, et mis ma ikka räägin, nagunii saan sõimata.“

Valentina kiidab ETV+ tegevust, sest see meediakanal on suurendanud venekeelse elanikkonna võimalust arvamuse avaldamiseks ning arvab, et kui vene noorel on huvi meediasse saada, siis see on võimalik, kuna meedial on noorte vastu huvi. Tema arvates on aktiivsel noorel, olenemata tema rahvusest, võimalik avalikult arvamust avaldada.

Valentina: „Arvan, et vene emakeelega noortel, on samamoodi võimalus meediasse saada, kui nad on sellest huvitatud, eriti kui ma näen tänavaküsitlusi, seal ju ei küsita, mis keelt sa valdad. Seal nad lihtsalt näevad inimest ja küsitlevad teda.“

Vene noorte meedias sõna saamise tunnetamine varieerub vastajate vahel. Tuuakse välja, et vene emakeelega noored on aktiivsemad ja avatumad, mis suurendab nende võimalusi meedias esineda. Negatiivsemalt suhtujate jaoks vene noored kõhklevad arvamuse avaldamisel peamiselt keelebarjääri ja mugavustsoonist väljumise hirmu tõttu, mitte meediakanalite soovimatusest. Mõned vastajad soovivad, et venekeelsed kanalid otsiksid ise aktiivsemalt noori, kellele sõna anda. Samas arvatakse, et aktiivsel noorel, olenemata rahvusest, on võimalik avalikult arvamust avaldada, kui tal on huvi meediasse saada.

4.1.3 Kogemused ja arvamused enda avalike sõnavõttude suhtes esindades oma organisatsiooni

Intervjueeritavatel on mitmeid kogemusi avalike sõnavõttudega, alates puuduolevast kogemusest kuni mitmetel kordadel meedias oma organisatsiooni esindada. Näiteks Igoril on üks avaliku sõnavõtu kogemus, ta esines kaks aastat tagasi ETV+ saates, kus intervjueeriti tema kodulinnas noori, kes tegutsesid linnapildi ilusamaks muutmise eesmärgil. Intervjuu küsimused olid aktsiooni puudutavad, näiteks kuidas selle tegevuse jaoks rahastust saadi.

Kõige enam kogemusi meedias oma organisatsiooni esindamisel on Valentinal, Stanislavil ja Valerial. Valentina on enda sõnul oma organisatsiooni vähemalt neljal korral meedias esindanud, korra Kanal 2 saates ja TVN kanalil ning kaks korda ETV+ saadetes. Telekaamerate ees on ta tutvustanud nii Tallinna elanikele mõeldud ideekorjet kui ka oma organisatsiooni ja noorteteemasid.

Stanislav andis mitmeid intervjuusid Venemaa meediakanalitele töötades ühes Venemaa MTÜs. Eestis on ta meedias avalikult arvamust avaldanud üksnes Ukraina sõjaga seonduvatel teemadel ning erinevatel puhkudel on teda intervjueerinud ERR, Deutsche Welle ning üks Norra või Rootsi meediakanal, mida ta täpsustada ei osanud. Stanislav arvab, et ei ole piisavalt kõrgel positsioonil, et ise organisatsiooni meedias esindada.

Stanislav: „Kuna ma ei ole organisatsiooni juht, vaid tavaline töötaja, siis see oleks ebaloogiline, kui tavaline töötaja annab intervjuud, tavaliselt intervjuud annab organisatsiooni juhatus. Aga kui mul oleks võimalus, siis ma prooviksin, miks mitte.“

Valeria on andnud ühele väljaandele intervjuu, mis keskendus temale kui noorteaktivistile, selle intervjuu käigus rääkis ta palju ka oma organisatsioonist. Ta sai selle sõnavõtu kohta palju positiivselt tagasisidet nii oma perelt, sõpradelt, õpilastelt kui ka õpetajatest kolleegidelt. Veel on ta olnud Balti filmi, meedia ja kunstide instituudi tudengite loodud venekeelse taskuhäälingu külaline, kus rääkis noorsootööst ning reklaamis oma töövaldkonda. Lisaks on ta andnud intervjuusid avalike esinemistega seoses, näiteks elava raamatukogu ning kliimamuutuste arutelu raames.

Intervjueeritud noortel on erinevaid kogemusi avalike sõnavõttudega, mõni noor on üksikul korral sõna võtnud, teised noored on saanud jällegi rohkem meediakogemust. Üldiselt on noored saanud positiivset tagasisidet oma meediaesinemiste kohta, mis on suurendanud nende motivatsiooni ja eneseusaldust. Mõned noored on täheldanud, et nende sõnavõttud on suurema tähelepanu all olnud ja neid on tajutud aktiivsete noorteaktivistidena.

4.1.4 Venekeelsete noorte arvamus kohaliku meedia avatuse osas eri sotsiaalsete rühmade kaasamiseks avalikku aruteluruumi

Vastajad toovad välja erinevaid arvamusi ja vaatenurki, näiteks Stanislav ja Valeria ütlevad, et venelaste või vene keelega seonduvat kajastatakse eesti meedias neutraalselt ning diskrimineerimist ei esine. Igor arvab, et eesti meedias suhtutakse natuke negatiivselt inimestesse, kes räägivad vene keelt ning Valentina on meedias rohkem märganud venekeelsetest inimestest konfliktseid uudiseid. Aleksei on märganud kahte erinevat külge ja ütleb, et nendest venelastest, kes halvustavad Eestit, räägitakse kritiseerivalt või halvasti ning neid, kes on midagi positiivset korda saatnud, üritatakse eeskujuks tuua.

Stanislavi arvates saavad meedias kõige rohkem sõna kuni 30-aastased noored, kes on kõrgharidusega või seda omandamas, aktiivsed ja soovivad ise arvamust avaldada, kuid ennast ta veel selles sihtrühmas ei näe. Valeria arvates on meedias enim esindatud multikultuursed ja palju reisinud inimesed, kes on teadlikud olukordade erinevatest vaatenurkadest. Aleksei ja Igor on märganud meedias kõige rohkem poliitikute aramusavaldusi.

Kõige vähem saavad meedias sõna Stanislavi arvates pensionärid, kuna nad ei soovi enam oma arvamust avalikult avaldada ning Valeria jaoks alla 15-aastased lapsed. Igori jaoks on meedias liiga vähe spetsialistide või ka lihtsalt erinevate inimeste arvamusi, eriti vene elanikkonda puudutavates uudistes. Valeria jaoks on mõistlik ka see, et eesti meedia ei toeta propaganda avaldamist.

Valeria: „Tänapäeval üritab meie meedia propagandat mitte toetada, isegi mitte lihtsalt ei ürita, vaid ei toetagi näiteks Venemaa propagandat. Ja tõenäoliselt Postimees ei postitaks intervjuud Vene režiimi propageerijaga.“

Valentina näeb, et MTÜdel on raskem meedias sõna saada, sest meedia tunneb nende vastu vähem huvi ning nad peavad ise ajakirjanikega ühendust võtma, et kajastust saada.

Valentina: „Inimesed, kes töötavad MTÜdes, nad peavad ise kas kirjutama või siis helistama ajakirjanikule ja siis ta tuleb sinu juurde või kutsub sind telesaatesse.“

Aleksei mainib, et Facebook ja sotsiaalmeedia on võimaldanud põhimõtteliselt kõigile avalikult arvamust avaldada ning Valeria on märganud sotsiaalmeedia kommentaariumides pigem vanemat põlvkonda, kes seal pidevalt omavahel võitlevad. Valeria tunneb, et kõik, kellel on midagi teistega jagada, saavad seda teha ühel või teisel viisil.

Noorte kogemused ja arvamused meedia kättesaadavusest sõnavõtuks ja ajakirjanike/ühiskonna harjumusest noori kuulata küll lahknevad, mõned väidavad, et venekeelseid teemasid kajastatakse neutraalselt, teised märkavad negatiivset suhtumist venekeelse kogukonna liikmetesse ja konflikte. Meedias kõige aktiivsemalt esindatuks peetakse noori, haritud ja arvamust avaldada soovivaid inimesi, samuti poliitikuid. Vähe sõna saavad pensionärid ja alla 15-aastased lapsed. Tuuakse välja, et meedias puudub spetsialistide ja erinevate inimeste arvamuste mitmekesisus. Märatakse, et MTÜ-del on raskusi meedias esindatuse saamisega ning sotsiaalmeedia võimaldab laiemalt arvamust avaldada, kuid seal võib esineda vastuolusid noorema ja vanema põlvkonna vahel.

4.2 Venekeelseid noori koondavate vabaiühenduste roll liikmete meediakogemuse kujundamisel

4.2.1 Noorte tegevused ühiskonna muutmise eesmärgil

Kolme intervjueeritava organisatsioonid tegelevad (Erasmus+) projektidega ning luuakse võimalusi nii noortele kui ka noorsootõtajatele enda arendamiseks.

Üks ühendus on keskendunud mitteformaalsele haridusele ja hariduse parandamisele, korraldatakse erinevatel teemadel laagreid, projekte, intervjueeritav ise keskendub vabaiühenduse sotsiaalmeediale ja graafilisele disainile, ta on ka projekte loonud ja juhtinud ning töötubasid läbi viinud.

Teine organisatsioon on mitteformaalseks õppekeskuseks, mis ühendab noori ja noorsootõtajaid, tegeleb paljude noorteprojektidega ning koordineerib välismaa vabatahtlike tööd Eestis. Intervjueeritav on vabatahtlik, kes aitab ürituste korraldamise ja läbi viimisega ning on olnud projektijuht.

Kolmas intervjueeritav tegutseb noortele mõeldud IT-koolis, kus õpetatakse programmeerimist ning kuidas oma ettevõtet luua. Kuna nad tegutsevad Ida-Virumaal, siis kõrvaleesmärgiks on laste eesti keele oskuse arendamine, selleks avavad nad uusi eestikeelseid õpigruppe. Vastaja vastutab meeskonna ja õppekavade eest, mõnikord ka sotsiaalmeedia eest ning suhtleb koostööpartneritega.

Intervjueeritav A: „Narvas kõik räägivad vene keelt, aga me proovime arendada ka eesti keeles õppimist. Avada uued grupid eesti keeles. Meie õpetajad võivad mõjutada lapsi ja see on väga oluline, sest lapsed on tulevik. Ja siis kui me mõjutame lapsi, me mõjutame ka tulevikku.“

Kaks vabäihendust tegelevad ka Ukraina kriisiga seotud toetustegevustega. Näiteks üks nendest organisatsioonidest tegi vabatahtlikku tööd laeval, kus elasid Ukraina põgenikud ja pakkusid tegevusi lastele ja noortele, organisatsiooni uuringus esindaja on seal tegutsenud juba 10 aastat ning hetkel töötab noorsootöötajana.

Intervjueeritavad toovad välja, et nende organisatsioonide poolt pakutavad võimalused aitavad noori eemale hoida alkoholi ja mõnuainete tarbimisest ning tänavatel aja veetmisest. Selle asemel on võimalus saada uusi sõpru, oskuseid, teadmisi, mida koolist ei saa, muuta noored avatumaks, aktiivsemaks.

Vaimse tervise teema on ühes organisatsioonis väga olulisel kohal ning on loodud toetussüsteem, kus igal 150 liikmel on mentor või tuutor, kes toetab teda. Lisaks vaimse tervise esmaabi läbinud noorsootöötajate nõuannetele loodi organisatsioonis noortele võimalus ka tasuta venekeelseks psühholoogiliseks vastuvõtuks.

Intervjueeritav B: „Mõtlesime, et meie organisatsioonis peab olema psühholoogiline vastuvõtt, mis on noortele tasuta. Nad lihtsalt tulevad ja saavad seda ja see on hästi populaarne.“

Organisatsioonid, kuhu noored kuuluvad, pakuvad üldpildis noortele toetus- ja arenguvõimalusi erinevates valdkondades ning võimalusi osaleda erinevates projektides. Samuti toetavad need mitmekultuurilist õppimist ja keeleõpet, luues platvorme noorte oskuste ja potentsiaali arendamiseks. Tuleb välja, et oma tegevuse seostamine tuleviku ja ühiskondliku mõjuga on väga selge.

Vastajad rõhutavad, et nende organisatsioonide pakutavad võimalused aitavad noori hoida eemal mõnuainetest ja tänavatel aja veetmisest. Muuhulgas toimuvad osades ühendustes Ukraina kriisiga seotud tegevused ning luuakse vaimse tervise tugisüsteeme. Seega on kujunenud välja huviteemad ja ka koostöösuhted erinevate organisatsioonidega. Selline tegevus aitab noortel ennast arendada, pakub neile uusi võimalusi ning toetust erinevates valdkondades.

4.2.2 Venekeelseid noori koondavate vabäihenduste meediaga suhtlemise kogemus ja strateegiad

Nelja organisatsiooni tegemisi on meedias aeg-ajalt kajastatud. Kahte organisatsiooni on trükimeedias mainitud seoses suurema ettevõtmisega, millega nad seotud on. Näiteks Stanislavi organisatsiooni on mainitud artiklites, kus põhifookus on ühel nende

koostööpartneril. Igori organisatsiooni mainiti uudistes, kui president Kaljulaid külastas Ida-Virumaad ning ühe paigana külastas nende ühendust ja kohtus sealsete noortega.

Valeria vabaihendusel on sarnane kogemus Igori omaga, kui neid tunnustati Aasta noorteorganisatsiooni auhinnaga, siis seda kajastati meedias. Lisaks on neid mainitud ka teiste nominatsioonide ja projektide raames.

Kõige enam on meedias kõlapinda saanud Valentina vabaihendus, neid on kutsutud mitmeid intervjuusid tegema ja telesaadetes, näiteks ETV+ saatesse Kofe+, kuhu otsitakse eksperte, kes oma arvamust väljendaks. Kuna tema organisatsioon on korraldanud elava raamatukogu üritust, siis sellest üritusest alati kirjutatakse midagi.

Kaks intervjueeritavat mainivad, et nad kajastavad oma tegemisi aktiivselt sotsiaalmeedias, täpsemalt Facebookis ja Instagramis. Valeria jaoks on see kõige loogilisem koht, kus oma organisatsiooni kohta uudiseid jagada, sest seal tegutseb nende sihtrühm ehk noored. Igor märkis, et tema organisatsiooni postitusi jagavad edasi nende töötajad ja vabatahtlikud, tänu millele jõuavad postitused rohkemate inimesteni.

Ühte organisatsiooni kuuluv noor on ise loonud venekeelse taskuhäälingu, mis on kuulatav erinevatel platvormidel. See *podcast* sai alguse 2022. aasta oktoobris ning intervjuusid tehakse organisatsiooniga seotud noortega, kes on Narvast juba ära kolima ja mujale õppima või tööle läinud.

Neli intervjueeritavat nõustuvad, et meediakajastus nende organisatsioonile on positiivne ning hea reklaami mõttes. Valentina ja Valeria mainivad, et see on oluline, et noored teaksid pakutavate võimaluste kohta ning Valeria jaoks on see hea viis tutvustada ühendust inimestele, kellega näost-näku suhtlust pole toimunud. Igori ja Stanislavi jaoks on meediakajastuse võimalik kasutegur saada üritustele rohkem osalejaid, uusi vabatahtlikke, juhendajaid.

Siiski ütlevad intervjueeritavad, et nad ei võta aktiivselt meediaga ise ühendust. Kaks intervjueeritavat ei ole hästi kursis oma organisatsiooni püüdlustega meediasse saada. Ka Valeria pole olukorraga väga hästi kursis, kuid arvab, et tema vabaihendus üritas meediasse rohkem saada tegutsemise algusaastatel, kuid nüüd on nad noorteorganisatsioonina juba küllaltki tuntud nii kohalikul kui ka rahvusvahelisel tasandil.

*Valeria: „Aga *vabaihenduse nimi* on juba 11-aastane, seega olen kindel, et rahvusvahelisel*

*ja kohalikul tasandil on *vabaihenduse nimi* organisatsioonina üsna kuulus, sest me teeme palju kasulikke asju, korraldame noortele, koolitajatele ja noorsootöötajatele konverentse, seega ma olen kindel, et meediast leiab palju infot *vabaihenduse nimi* kohta.“*

Lisaks ise meediakanalite poole pöördumisele pöörduvad ajakirjanikud ka ise organisatsioonide poole, räägib Valentina. Ta lisab, et tema MTÜl on vedanud, et nad käivad tihti ETV+ saadetes, kuna seal töötab inimene, kes kunagi töötas nende korraldatud laagris. Valentina lisab, et kui nad telekanalis kedagi ei teaks, oleks neil kindlasti raskem meediasse saada.

Kõige suuremaks takistuseks meediasse saamisel on ühe intervjuueeritava arvates uudisväärustus, täpsemalt uudise värskus ning emotsionaalne lähedus lugejate jaoks.

Intervjuueeritav C: „Tihti meedia soovib, et uudis oleks nagu soe just praegu, et see oleks huvitav kõigi jaoks, et igaiüks tahaks sellist uudist lugeda. Aga kui me räägime, et see on tavaline IT-kool, siis mitte keegi ei taha sellest lugeda. Ja see, ma arvan, on kõige olulisem põhjus, miks suur meedia ei taha koos töötada. Meedia ei näe meid uudisväärustuslikuna.“

Venekeelsete noorte vabaihendused kasutavad erinevaid strateegiaid, sealhulgas meedias aktiivselt osalemist ja sotsiaalmeedia platvorme, et tõsta teadlikkust oma tegevustest ja kaasata rohkem inimesi. Meediakajastus on neile oluline reklaamikanal ning aitab saavutada organisatsiooni eesmärke.

4.2.3 Avaliku eneseväljenduse mõju hinnang

Kaks intervjuueeritavat kas ei oska olukorda kommenteerida või pole otseselt mõju märganud, sest meediakajastusi pole palju olnud. Valeria ja Valentina on samal arvamusel, et kahjuks ei jõuta meediakajastustega noorteni. Valentina toob välja, et kajastusi märkavad eelkõige lapsevanemad, kes uurivad organisatsioonilt, kas nende laps võib samuti nende juurde tulla.

Mõlemad nõustuvad, et noorteni jõudmiseks on parem kasutada informatsiooni jagamist sotsiaalmeedias.

Valentina: „Aga noored eriti ei loe uudised, pigem nad näevad meid TikTakis või Instagramis ja siis küsivad, kas ma saaksin tulla.“

Valeria organisatsioon eelistab meediakajastustele koolides käimist ja noortega näost-näku suhtlemist, ta usub, et see on kõige toimivam viis noorteni jõudmiseks.

Intervjueeritavad on väljendanud kahtlust traditsioonilise meedia kajastuste mõju suhtes noortele, kuna noored veedavad rohkem aega sotsiaalmeedias kui uudisekanaleid jälgides. Osad vastajad ei oska meediakajastuste mõju osas kommentaare anda või pole seda märganud, kuna nende organisatsioonide meediakajastused pole olnud eriti arvukad.

4.2.4 Tagasiside avalike sõnavõttude suhtes

Mitmed intervjueeritavad on saanud oma avalike sõnavõttude osas tagasiside, saadud on positiivset vastukaja kui ka veidi vastuolulist tagasiside. Valeria pere ja sõbrad ütlesid, et tema intervjuu oli inspireeriv ja väga huvitav informatsioon, kuna talle meeldib jagada oma seisukohti noorsootöö kohta. Tema õpetajatest kolleegid andsid tagasiside, et neil on sellest kahju, et niivõrd palju noori ei tea nendest võimalustest, millest Valeria intervjuus rääkis.

Valentina intervjuud on samuti tema lähedastele meeldinud, kuid ta ise ei ole jäänud rahule oma intervjuudega telesaadetes. Ta eelistab ajakirjanikele kommentaare anda vestluse käigus nii, et keegi ei pildista ega filmi samal ajal.

Valentina: „Mulle ei meeldi eriti intervjuud anda telesaatele. Lihtsalt ei meeldi. ... Kui on telesaade, siis seal pead seisma ilusti, öeldakse, et vaata siia või sinna, mulle selline formaat ei meeldi.“

Kuna Stanislavi pere elab Venemaal, siis nemad eesti uudiseid tavaliselt ei jälgi ning pole ka tema meedia sõnavõttudele reageerinud. Siiski jälgib tema vanaema mõnikord eesti uudiseid ning tema tagasiside oli täielikult positiivne. Stanislavi Narvas elavad sõbrad vaatavad eesti uudiseid ning neil polnud sõnavõttude suur reaktsioon, nende jaoks oli naljakas näha oma sõpra teleekraanil.

Stanislav: „Sõbrad reageerisid, sellepärast, et sõbrad elavad ka Narvas ja vaatavad uudiseid, ei olnud suur reaktsioon, pigem et ha-ha, vaata, sa oled ERRis.“

Avalike sõnavõttude mõju ja vastukaja võivad varieeruda sõltuvalt inimese lähedastest, kolleegidest ja sõpradest. Positiivne tagasiside võib anda enesekindlust ja tunnetatavat sotsiaalset kapitali, samas kui vähene reaktsioon võib jätta inimese tundma, et tema sõnavõtt ei mõjutanud teda ümbritsevat ringi olulisel määral ning ei anna inimesele tunnetatavat sotsiaalset kapitali juurde. Reaktsioon, mille raames tuttavad arvavad, et oma sõbra teleekraanil nägemine on naljakas, näitab, et seda tajutakse meedias esinemist kurioosumina, mis ei kuulu igapäevaellu ega õhuta meediaesinemises käsitletud probleemidest rohkem rääkima. Lisaks

tuleb välja, et kui intervjueeritavale visuaalse representatsiooniga meediaformaadid ei meeldi, võib see mõjutada tema rahulolu oma esinemisega.

5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Vabaihendustes tegutsevate venekeelsetest kodudest pärit noorte meediamenüü on keeleliselt mitmekesine, hõlmates nii eesti- kui venekeelseid meediaväljaandeid, harvem ka ingliskeelseid. Noored eelistavad digitaalseid kanaleid uudiste jälgimiseks, nagu uudisteportaalide veebilehed. Osa venekeelsete noorte meediatarbimisest kujundab sotsiaalmeedia, mis tähendab, et tarbitava meediasisu kujundavad algoritmide soovitud või meediakanalite endi jagatav. Sotsiaalmeedias neile soovitatud artiklite pealkiri või lühikokkuvõte peab olema piisavalt huvitav, et noored sooviksid artiklit edasi lugeda ning uudisele klikkida.

Vastajad hoiavad ennast kursis oma kodukoha uudistega, kuid nende viisid kohalike uudiste leidmiseks on erinevad. Kohalike uudiste saamiseks loetakse nii kodukoha ajakirja kui ka üleriigilisi meediaportaale ning Venemaal elanud noor kasutab selleks Vene riigimeediat, kuid mitte eriti tihti. Kõik vastajad tarbivad Vene meediakanaleid kas väga vähe või üldse mitte, põhjuseks on sealne liigne propaganda. Peamiselt toimuvad kokkupuuted vene meediaga perekonnaliikmete tõttu, kes neid kanaleid jälgivad.

Ühiskondlikult aktiivsete ja mitmeid keeli valdavate noorte jaoks on infokanaleid piisavalt ning nende jaoks on väljakutse hoopiski infoküllusega toimetulek. Intervjueeritavaid huvitavad teemad on erinäolised, alates poliitikast krimiuudisteni, lisaks jälgitakse erialaga seonduvaid uudiseid. Tarbitakse ka noorte loodud omameediat, mille edastatud uudiseid peetakse peavoolumeedia uudistest huvitavamaks. Uusi meediaväljundeid nad vajalikuks ei pea.

Ühiskondlikult aktiivsete noorte arvamused lahknesid venekeelsete noorte avaliku eneseväljendusega seoses, osa arvavad, et venekeelsed noored ei saa tihti meedias sõna, osa arvavad, et meedias sõna saamiseks on rohkesti või piisavalt võimalusi. Leidub mitmeid põhjused, mis võivad noorte soovi ise meedias sõna võtta vähendada, näiteks kui noored näevad, et nende eakaaslastest või venekeelsetest inimestest räägitakse negatiivselt. Selline kogemus võib ära kaotada soovi arvamust avaldada, kuigi on võimalus ka positiivseks tagasisideks. Lisaks võib venekeelseid noori arvamuse väljendamisel tagasi hoida nõrk eesti keele oskus ja hirm sattuda ebamugavasse olukorda. Venekeelsete noorte hirmu keeleoskuse ees saab samastada Dreheri (2009) väljatooduga, sest eksisteerib keeleline hierarhia ning noortel on tõenäoliselt see hirm tekkinud, kuna nad on selle olukorraga varasemalt kokku puutunud.

Üldiselt on vastajad nõus, et ajakirjanikud ja meedia tunnevad piisavalt huvi venekeelsete noorte arvamuse kajastamise vastu, suurem põhjus nende noorte väheses meediakajastuses on nende endi hirmud. Aktiivsematel ja avatumatel vene noortel võib olla suurem võimalus meedias esinemiseks ning oma arvamuse avaldamiseks, võrreldes vähemaktiivsete või kõhklejatega.

Ühiskondlikult aktiivsete noorte arvates võiksid venekeelsed meediakanalid aktiivsemalt otsida noori, kellel on potentsiaali ja soovi oma arvamust avaldada. Samuti on oluline, et meediakanalid edendaksid positiivset suhtumist ning pakuksid võrdseid võimalusi kõigile noortele, olenemata nende keelest või rahvusest. Üks positiivne näide on ETV+ kanal, mis on suurendanud venekeelse elanikkonna võimalusi meedias arvamuse avaldamiseks. See näitab, et meediahuvi noorte vastu on olemas ning aktiivsetel noortel on võimalik oma hääl kuuldavaks teha, olenemata nende rahvusest.

Võib öelda, et vene noorte meedias sõna saamise võimalused ja tunnetamine on mitmekülgne ning sõltub noorte endi aktiivsusest, avatusest ning hirmudest. Oluline on luua toetav ja mitmekesine meediaruum, kus kõik noored saavad võrdseid võimalusi oma arvamust avaldada ning end väljendada.

Noorte vastajate endi kogemused esindades oma organisatsiooni olid jällegi erisugused. Mõned noored on aktiivselt kasutanud võimalusi meedias esineda ja oma sõnumit levitada, samas kui teistel on olnud piiratud võimalused. Meediakanalid, mis noori aktiviste on intervjueerinud, on samuti erinevad, kõige tihedamalt on uuringus küsitletud noored sõna võtnud telekanalite kaamerate ees, aga tuuakse välja kogemus intervjuu andmisega ka ühele eesti suurimale veebiväljaandele.

Teatud määral laiendatakse vabaihenduste kogemust ka muudele teemavaldkondadele, nimelt on üks intervjueeritav kaamerate ees tutvustanud lisaks oma organisatsiooni tegevusele ja noortega seonduvate teemadele hoopiski suuremat ja kogu linna elanikele mõeldud projekti. Seega saab meedia organisatsioonide sotsiaalset agentsust tugevdada.

Esines ka alandlikkust organisatsiooni meedias esindamisel ning tunnet, et organisatsiooni nimel peaks kõnelema juht. Samas tuleb intervjuust välja, et konkreetne vastaja on sotsiaalselt väga küps, tajub ühenduse missiooni ja partnereid ning võiks vabalt olla kõneisik. Selline arvamus tõestab, et Jaakkola (2018) kirjeldatud noortele mõeldud uudistemaja loomine on

vajalik, et noortes tõsta enesekindlust, et nad julgeksid rohkem avaldada oma arvamust ning on avaliku eneseväljenduse osas kindlamad.

Valimis olnud noorte silmis on kohaliku meedia avatus eri sotsiaalsete rühmade kaasamisel aruteluruumi erinev. Venekeelsete aktiivsete noorte arvamused venelaste ja vene keelega seotud teemade kajastuse tonaalsuse kohta on erinevad – osa näeb kajastusi negatiivsetena, osa positiivsetena. Noored on optimistlikud, leides, et Eesti ühiskond on valmis kuulama noori ja haritud inimesi, kes soovivad ka ise, et nende hääl oleks kuuldaval.

Ühiskondlikult aktiivsete vene noorte hinnangud meedias sõna saamise võimalustele polariseerusid vanusepõhiselt – arvatakse, et meedias ei saa sõna väga vanad ja väga noored venekeelsed inimesed, kellest viimased kompenseerivad enda väljajäetust aktiivsete kommentaaridega sotsiaalmeedias. Noored ise on teadlikud nii sotsiaalmeedia ohtudest (negatiivsed kommentaarid) ja võimalustest arvamusevahetusteks.

Noored soovivad, et mõned teemad oleksid meedias rohkem prioritseeritud. Soovitakse, et kohalik meedia esindaks paremini erinevaid sotsiaalseid rühmi ning suurendaks venekeelse kogukonna kaasatust avalikus aruteluruumis. Selleks võiks meedia rohkem pöörata tähelepanu mitmekesisusele ja erinevate vaatenurkade esiletõstmisele. Vabaihendustes tegutsevad aktiivsed noored leiavad, et on oluline anda võimalus spetsialistidele ja mittetulundusühingutele oma arvamuse avaldamiseks meedias. Tuuakse välja, et MTÜ-del on sageli raskusi meedias esindatuse saavutamise ja neil tuleb ise aktiivselt ajakirjanikega ühendust võtta.

Uuringus osalejate organisatsioonide tegevuseks on peamiselt noortevaldkond ning nende tegevus mängib olulist rolli noorte arengus ja toetamises. Lisaks toetavad organisatsioonid mitmekultuurilist õppimist ja keeleõpet, aidates noortel avastada uusi kultuure ja arendada keeleoskust.

Eesti vene noorteorganisatsioonid on intervjueeritavate andmetel seadnud missiooniks hoida noori eemal kahjulikest mõjudest nagu alkoholi- ja narkootikumitarbimine ning tänavatel aja veetmine, näitab nende olulist rolli noorte eludes. Väljatoodud vaatenurk ühtib O'Toole'i ja Gale'i (2010) kirjutatuga, et rahvusvähemuste noored tegelevad sageli vähemusrahvuste kogukonna väljakutsuvate probleemidega. Samuti on mõned organisatsioonid pühendunud vaimse tervise toetamisele, luues tugisüsteeme ja pakkudes tasuta psühholoogilist nõustamist just vene keeles. Ka Tokar (2020) kinnitab, et vabaihendustel, mis esindavad rahvusvähemusi,

on oluline võime lahendada paljusid piirkondliku tähtsusega küsimusi, eriti kohalike kogukondade jaoks. Vabaühenduste plussiks sellise probleemide lahendamisel on nende spetsiifiline teadlikkus ja kogemused rahvusvähemuste probleemidega, mis võimaldab neil paremini probleeme mõista ja lahendada.

Lisaks pakuvad organisatsioonid võimalust noortel oma huvisid järgida ja koostööd teha teiste organisatsioonidega, mis võimaldab noortel laiendada oma huvivaldkondi ja luua uusi kontakte. Intervjueeritavate organisatsioonid aitavad oma liikmetel suurendada nende potentsiaali erinevates valdkondades. Ühenduste tegevus on suunatud noorte tuleviku ja ühiskondliku mõju edendamisele ning pakub noortele võimalusi arendada end mitte ainult hariduslikult, vaid ka isiklikult ja sotsiaalselt.

Meediakajastus võimaldab organisatsioonidel tutvustada ennast ja oma pakkumisi laiemale publikule ning aitab organisatsioonidel kaasata rohkem noori osalema ja vabatahtlikuna panustama. Aktiivselt kasutatakse ühenduse ametlikku sotsiaalmeediat, et jagada oma tegevusi ja jõuda sihtrühmani, kuid vähem oluline ei ole liikmete isiklike sotsiaalmeedia kontaktidel põhinev avalik kommunikatsioon. Ühel viisil on suurem tõenäosus jõuda lapsevanemateni, teisel viisil noorteni, seda kinnitab Carpentieri (2011) kirjutatu – meedia kaudu osalemine võimaldab kujundada oma enesekuvandit erinevates ühiskonna avalikes ruumides.

Ühenduste kajastus peavoolu meediakanalites on suurem, kui neil leidub uudisvääruslikku sotsiaalset kapitali, näiteks koostöö avalikkusele tuntud isikuga. Mõned organisatsioonid ongi saavutanud suurema meediakajastuse tänu erilistele sotsiaalsetele kapitalidele, nagu ainulaadne üritus või koostöö tuntud isikuga. Sel juhul on uudise fookuses on üritus või tuntud isik, mitte ühendus. See näitab, et uudisväärus, värskus ja emotsionaalne lähedus on olulised tegurid meediakajastuse saavutamisel. Samas keskendub ühenduste tegevuste kajastus peavoolumeedias just tuntud tegelastele keskendumist, jättes kestlikkuse teemad tahaplaanile. Carpentier (2011) on veel välja toonud, et kogukonna- ja alternatiivmeedia pakub palju osalemisvõimalusi, kuid intervjueeritavate öeldust seda ei selgu, ning ühenduste meediakajastused on enam jõudnud riiklikusse meediasse kui alternatiivkanalitesse.

Veel selgub, et intervjueeritavad ei võta aktiivselt meediaga ise ühendust, vaid pigem pöörduvad ajakirjanikud nende poole. Kui organisatsiooni kutsutakse telesaatesse mitmeid kordi, tähendab, et nad on hästi kaasatud peavoolumeedias ja on noorteteemal oluline sõnasaaja. Samas ei ole mõned intervjueeritavad väga hästi kursis oma organisatsiooni püüdlustega meediasse saada, kuna see ei ole olnud nende organisatsioonis arutlusteemaks.

Siiski on oluline, et ühendusel oleks oma meediaväljund, seda illustreerib näide, kus organisatsioonil on oma taskuhääling.

Venekeelsed noorteorganisatsioonid kasutavad mitmesuguseid strateegiaid meediakajastuse saavutamiseks ning meediakajastus on neile oluline ja positiivse resultaadiga. Samas võib välja tuua, et organisatsioonidel võib olla veel arenguruumi aktiivsema meediaga suhtlemise osas ning teadlikkus ja oskused selles valdkonnas võivad varieeruda.

Vastajate arvamused viitavad, et traditsiooniline meedia ei pruugi olla noorte seas nii mõjus kui sotsiaalmeedia platvormid. Sotsiaalmeedia kanalid nagu TikTok ja Instagram pakuvad noortele rohkem ligipääsu ja huviavaldust, mis võib suurendada nende võimalust organisatsiooniga liituda. Vastused ei võimaldanud täielikku ülevaadet meediakajastuste ja noorte vahelisest seosest, kuna mõned intervjueeritavad ei olnud olukorraga hästi kursis või ei osanud mõju hinnata puudulike meediakajastuste tõttu.

Saab järeldada, et meediakajastused üksi ei pruugi olla piisav vahend noortega suhtlemiseks ja nende kaasamiseks. Organisatsioonid peaksid aktiivselt kasutama sotsiaalmeedia platvorme ning kaaluma ka füüsilist kohalolu ja näost-näku suhtlemist noortega, et tõhusalt jõuda oma sihtrühmani.

Avalike sõnavõtude mõju ei sõltu ainult sõnavõtjast endast, vaid ka sellest, kuidas teised inimesed neile reageerivad ning millised on sõnavõtja suhtlusringkonna hoiakud. Samuti võib meediaformaate eelistada mõjutada inimese rahulolu sõnavõtudega. Individuaalsed eelistused ja mugavustunne erinevate meediaformaate suhtes võivad oluliselt erineda. See rõhutab individuaalsete erinevuste tähtsust ja vajadust arvestada mitmekesisust suhtlusviisides ja meedia kasutamises.

5.1 Meetodi kriitika

Minu bakalaureusetöö andmekogumimeetodiks on individuaalintervjuud, seega mul tuli arvestada nende läbi viimisel, transkribeerimisel ja analüüsimisel suure ajakuluga, mida Laheranna (2008: 178) sõnul tuuakse sageli välja meetodi kriitikana.

Murumaa-Mengel (2021: 714) kirjutab, et veebi vahendusel toimuvates sünkroonsetes videointervjuudes on vaja arvestada ekraanide vahendatud suhtluse eripäradega, näiteks on videokõne ajal inimestel võimalik intervjuuga paralleelselt tegeleda muude asjadega, mistõttu osaleja või ka uurija võib mingil hetkel unustada teise inimese kohalolu jagatud hetkes,

võimaluse näha näoilmeid ja kehakeelt. Minu tehtud intervjuude ajal oli juhus, kui intervjuueeritava majas läks tööle tuletõrjealarm, mis õnneks kaua ei kestnud ning saime sellest hoolimata intervjuuga jätkata. Teisel juhul käis vastaja intervjuu toimumise ajal sülearvuti laadijat toomas. Tunnen, et need juhtumid korraks mõjutasid intervjuu kulgu, kuid suures pildis vastajate keskendumist ei seganud.

Lisaks toob Murumaa-Mengel (2021: 714) välja, et tõelise silmside loomine on videointervjuus võimatu, inimeste tähelepanu liigub sageli iseenda liikuvale kujutisele, mistõttu võib kannatada keskendumisvõime ja suhtluse performatiivne olemus.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi puhul võib peamiseks puuduseks pidada võimalust, et uurija kogub tahtmatult valikulist tõendusmaterjali, mis toetab tema eelistatud hüpoteese, ning kunagi ei saa kindel olla, et seda pole juhtunud (Kalmus jt, 2015). Ma ei püsitanud oma bakalaureusetöös hüpoteese ning intervjuukava küsimused ei olnud väga kitsa fookusega. Veel küsisin intervjuueeritavalt teemaplokkide lõpus, kas nad tunnevad, et tahaksid sel teemal veel midagi lisada ning andsin võimaluse lisakommentaari jaoks.

Intervjuud viisin läbi eesti ja inglise keeles, mis ei olnud kõigi vastajate jaoks peamine suhtluskeel. Mõnikord ei saanud intervjuueeritavad esimesel korral küsimusest õigesti aru, sel juhul üritasin küsimust ümber sõnastada või saatsin küsimuse kirjalikult Zoom'i videokeskonna vestlusesse. Vastajad kasutasid mitmel korral ka tõlkeprogrammi, et mõnest sõnast aru saada või vastamise ajal venekeelne sõna eesti keelde tõlkida.

5.2 Edasised võimalikud uurimisvõimalused

Eestis tegutsevaid venekeelsetele noortele vabaihendusi ja nende aktiivseid liikmeid ei ole põhjalikult uuritud, seega on näiteks nende tegevust, eesmärke ja soove võimalik süvitsi uurida. Veel võiks uurida mitte üksnes noortele, vaid ka teistele vanusegruppidele suunatud venekeelseid vabaihendusi, et näha, millised on nende erinevused ja sarnasused.

Lisaks saaks teha sarnaseid uuringuid peamiselt eesti noortele suunatud vabaihendustega või organisatsioonidega, kuhu kuuluvad ka välismaalased ning organisatsioonisisene suhtlus toimub inglise keeles.

Arvestades, et Eestisse on viimase aasta jooksul Ukrainas toimuva sõja tõttu elama tulnud palju ukrainlasi, siis edaspidi saaks uurida, kas ukraina noored on liitunud venekeelsete noorte organisatsioonidega ning kas sellega seoses on ühenduste tegevuses midagi muutunud.

KOKKUVÕTE

Antud bakalaureusetöös uurisin Eestis elavaid vabaihendustes tegutsevaid ühiskondlikuid aktiivseid vene emakeelega noori. Töö eesmärgiks oli välja selgitada nende noorte tajutud võimalused avalikul eneseväljendusel Eestis, samuti nende ühenduste suhtlemine avalikkusega ning nende roll meediakogemuse kujundamisel. Soovisin koguda nende enda kogemusi ja arvamusi seoses avalike sõnavõttudega, kui nad on esindanud oma organisatsiooni, ning saada tagasisidet meedia avatuse kohta erinevate sotsiaalsete rühmade kaasamisel. Lisaks oli eesmärgiks hinnata avaliku eneseväljenduse mõju ja koguda tagasisidet avalike sõnavõttude kohta.

Valimisse kuulus viis noort erinevatest organisatsioonidest vanuses 18–26, kelle intervjuerimisel kasutasin andmekogumismeetodina poolstruktureeritud intervjuud. Uuringustrateegiana kasutasin kvalitatiivset lähenemisviisi ning saadud andmeid analüüsisin kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil.

Uurimistöö tulemused näitavad, et vabaihendustes tegutsevad vene emakeelega noored tarbivad mitmekesist meediat, eelistades digitaalseid kanaleid ja sotsiaalmeediat, kuid neile on meedia tarbimisel väljakutseks infoküllus. Vene meediakanaleid tarbitakse vähe ning peamiselt perekonnaliikmete kaudu. Vastajate arvates on ajakirjanikel ja meedial on huvi venekeelsete noorte arvamuse vastu, kuid noorte endi hirmud ja aktiivsus mõjutavad nende esinemist meedias. Samas arvatakse, et venekeelsed meediakanalid võiksid ka ise otsida aktiivsemalt noori, kes soovivad oma arvamust avaldada. Oluline on luua toetav ja mitmekesine meediaruum, kus kõik noored saavad võrdsed võimalused oma arvamust avaldada.

Arvamustest selgub, et meedia saab tugevdada organisatsioonide sotsiaalset mõju. Noored soovivad, et kohalik meedia oleks avatum erinevatele sotsiaalsetele rühmadele ning suurendaks venekeelse kogukonna kaasatust avalikus aruteluruumis. Nad tunnevad, et Eesti ühiskond on valmis kuulama noorte ja haritud inimeste arvamust. Vabaihendustes aktiivsed noored rõhutavad vajadust anda võimalus spetsialistidele ja mittetulundusühingutele meedias oma arvamust avaldada.

Organisatsioonid, mis esindavad vene noori, keskenduvad noorte arengu toetamisele, mitmekultuurilisele õppimisele ning vaimse tervise toetamisele, aidates noortel avastada uusi kultuure. Vabaihenduste spetsiifilised teadmised ja kogemused võimaldavad neil paremini mõista ja lahendada rahvusvähemuste probleeme. Meediakajastus aitab organisatsioonidel tutvustada ennast, kaasata rohkem noori ja saavutada rohkem positiivseid tulemusi. Mõned

organisatsioonid on saavutanud suurema meediakajastuse tänu erilistele sotsiaalsete kapitalidele. Aktiivne suhtlemine meediaga varieerub, kuid organisatsioonide teadlikkus ja oskused selles valdkonnas võivad olla arenguruumiga.

Selgub, et traditsiooniline meedia ei pruugi noortele olla nii mõjus kui sotsiaalmeedia platvormid. Sotsiaalmeedia kanalid pakuvad noortele lihtsamat viisi oma informatsiooni jagamiseks. Meediakajastustest üksi ei piisa noorteni jõudmiseks, seega peaksid organisatsioonid kasutama aktiivselt sotsiaalmeediat ja kaaluma ka näost-näku suhtlemist noortega.

Kui vabäähendused suudavad tõhusalt lahendada piirkondlikke probleeme, aitab see kaasa kogu ühiskonna arengule, seega rahvusvähemusi esindavate vabäähenduste potentsiaali tuleks tunnustada ja toetada. Nende teadmised, kogemused ja pühendumus on olulised sotsiaalse õigluse edendamisel ning kogukondade ühtsuse ja sidususe tugevdamisel. Samuti peaks valitsus ja muud asutused neid kaasama otsustusprotsessidesse, et tagada tõeline mitmekesisuse ja kaasatuse edendamine ühiskonnas.

Lõpetuseks soovin tänada oma juhendajat Triin Vihalemma, kelle professionaalsus ning uurimisteamiga kursisolek aitasid tohutult töö valmimisele kaasa.

SUMMARY

In this bachelor's thesis, I investigated active Russian-speaking youth who are living in Estonia and involved in non-governmental organizations (NGOs). The aim of the study was to determine their perceived opportunities for public self-expression in Estonia, as well as their organizations' communication with the public and their role in shaping media experiences. I sought to gather their own experiences and opinions regarding public speaking engagements representing their organizations, and to receive feedback on media openness in engaging different social groups. Additionally, the objective was to evaluate the impact of public self-expression and gather feedback on public speaking engagements.

The sample included five young individuals aged 18–26 from different organizations, and data was collected through semi-structured interviews, and I used semi-structured interviews as the data collection method during the interviews. As a research strategy, I employed a qualitative approach and analyzed the data using qualitative content analysis.

The research results indicate that Russian-speaking young people engaged in non-governmental organizations consume diverse media, preferring digital channels and social media. However, they face challenges related to information overload when consuming media. Russian media channels are consumed minimally and mainly through family members. According to the respondents, journalists, and the media show interest in the opinions of Russian-speaking youth, but the fears and level of engagement of the young people themselves affect their presence in the media. It is believed that Russian-language media channels should actively seek young individuals who are willing to express their opinions. It is important to create a supportive and diverse media space where all young people have equal opportunities to voice their opinions.

The opinions reveal that the media can strengthen the social impact of organizations. Young people desire local media to be more open to different social groups and to increase the inclusion of the Russian-speaking community in public discourse. They feel that Estonian society is ready to listen to the opinions of young and educated individuals. Active young people in non-governmental organizations emphasize the need to provide professionals and non-profit organizations with opportunities to express their opinions in the media.

Organizations representing Russian youth focus on supporting their development, multicultural learning, and mental health, helping young people discover new cultures. The specific knowledge and experiences of non-governmental organizations enable them to better

understand and address the issues faced by ethnic minorities. Media coverage helps organizations promote themselves, engage more young people, and achieve more positive outcomes. Some organizations have gained more media coverage due to their unique social capital. Active engagement with the media varies, but organizations' awareness and skills in this area may have room for improvement.

It appears that traditional media may not be as influential for young people as social media platforms. Social media channels provide an easier way for young people to share their information. Relying solely on media coverage is not sufficient to reach young audiences, so organizations should actively utilize social media and consider face-to-face communication with young people.

If NGOs can effectively address regional issues, it contributes to the development of the entire society as a whole. The potential of NGOs representing ethnic minorities should be recognized and supported. Their knowledge, experience, and dedication are crucial in promoting social justice and strengthening community unity and cohesion. Governments and other institutions should also involve NGOs in decision-making processes to ensure genuine promotion of diversity and inclusion in society.

KASUTATUD KIRJANDUS

Axster, S. (2023). 'We try to Humanise their Stories': Interrogating the Representation of Migrants and Refugees Through the Shift from 'Poverty Porn' to Humanisation and Resilience. Millennium vt üle see viide

Carpentier, N. (2011). *Media and participation: A site of ideological-democratic struggle*. Bristol: Intellect.

Dahlgren, P. (2013). *The political web: Media, participation and alternative democracy*. Springer.

Dalton, R. J. (2006). What's the Matter with Kids Today?. *Dear faculty, staff and students of Soka University of America*, 43.

Dalton, R. J. (2008). Citizenship norms and the expansion of political participation. *Political studies*, 56(1), 76-98.

Dreher, T. (2009). Listening across difference: Media and multiculturalism beyond the politics of voice. *Continuum*, 23(4), 445-458.

Gilroy, P. (1987). *There ain't no black in the Union Jack*. Unwin Hyman Ltd.

Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2020. (i.a). *Kultuuriministeerium*. Kasutatud 18.05.2023, <https://www.kul.ee/media/3240/download>

Jaakkola, M. (2018). Voicing young people's perspectives: Media influencing as a form of collaboration between youth organisations and the professional media. Y. Andersson, U. Dalquist ja J. Ohlsson (toim), *Youth and News in a Digital Media Environment: Nordic-Baltic Perspectives* (lk 67-77). Göteborg: Nordicom.

Kalmus, V., Kõuts-Klemm, R., Beilmann, M., Rämmer, A., Opermann, S. (2018). Long-lasting shadows of (Post)Communism? Generational and ethnic divides in political and civic participation in Estonia. J. Wimmer, C. Wallner, R. Winter ja K. Oelsner (toim), (*Mis-)*Understanding Political Participation. *Digital Practices, New Forms of Participation and the Renewal of Democracy* (lk 35-56). Routledge Taylor & Francis Ltd., New York; Abingdon.

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Kasutatud 22.05.2023, <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.

Leppik, M. (2020). *The Segmented Integration and Mediated Transnationalism of Estonian Russian-speaking Populations*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, Sotsiaalteaduse valdkond. https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/70189/leppik_marianne.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Murumaa-Mengel, M. (2021). Veebiintervjuud, projektiivtehnikad ja loovuurimismeetodid. A. Masso, K. Tiidenberg ja A. Siibak (toim), *Kuidas mõista andmestunud maailma?: Metodoloogiline teejuht* (lk 707–738). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Nash, K. (2001). The ‘cultural turn’ in social theory: Towards a theory of cultural politics. *Sociology*, 35(1), 77-92. <https://doi.org/10.1017/S0038038501000050>

Nimmerfeldt, G., Vallimäe, T., Kazjulja, M., Petruhhin, J. ja Roosalu, T. (2016). *Eesti vabaihenduste tegevusvõimekuse uuring: vene töökeelega ühendused võrdluses ja süüvitsi*. Tallinn: Tallinna Ülikool.

O'Toole, T. ja Gale, R. (2010). Contemporary grammars of political action among ethnic minority young activists. *Ethnic and Racial Studies*, 33(1), 126-143. <https://doi.org/10.1080/01419870903118122>

Programm „Kogukondlik Eesti 2022–2025“. (i.a). *Siseministeerium*. Kasutatud 14.05.2023, <https://siseministeerium.ee/media/767/download>

Pöder, K. (2016). Eestistatistika aastaraamat 2016. Kasutatud 22.05.2023, https://www.stat.ee/sites/default/files/2020-08/Aastaraamat_2016%20%281%29.pdf

Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. Kasutatud 22.05.2023, <http://samm.ut.ee/valimid>

Sidusa Eesti arengukava 2021-2030. (i.a). *Kultuuriministeerium*. Kasutatud 15.05.2023, <https://www.kul.ee/media/3473/download>

Solnik, S. (2023). *Vabaihenduste juhtimise uuring*. Hea kodanik. Kasutatud 14.05.2023, <https://heakodanik.ee/wp-content/uploads/2023/02/Vabaihenduste-juhtimise-uuring.pdf>

Stehling, M., Thomas, T. ja Kruse, M.-M. (2019). Media, Participation, and Collaboration in Post-Migrant Societies. T. Thomas, M.-M. Kruse ja M. Stehling (toim), *Media and Participation in Post-Migrant Societies* (lk 3-15). London: Rowman & Littlefield.

Tokar, M. (2020). Rebranding Non-Governmental Organizations of national minorities in democratic countries: A vision of Ukrainian researchers. *Agathos: An Internathional Review of the Humanities and Social Science*, 11(2), 297-306.

Turin, T. C., Chowdhury, N., Rumana, N., Lasker, M. A. ja Qasqas, M. (2022). Partnering with organisations beyond academia through strategic collaboration for research and mobilisation in immigrant/ethnic-minority communities. *BMJ Global Health*, 7(3), 1-11. doi:10.1136/bmjgh-2021-008201

Wimmer, J., Wallner, C., Winter, R. ja Oelsner, K. (2018). *(Mis) understanding political participation: Digital practices, new forms of participation and the renewal of democracy*. New York; Abingdon: Routledge Taylor & Francis Ltd.

LISAD

Lisa 1. Intervjuukava

Isiklik meediakasutus

1. Milliseid meediakanaleid Sa jälgid – kas igapäevaselt või aeg-ajalt?
2. Milliseid meediakanaleid sa usaldad?
3. Millistest väljaannetest ja kanalitest tunned meediamaastikul puudust? Miks?

MTÜ aktivistid

1. Millega ühendus tegeleb? Mis on Sinu ülesanded X ühenduses?
2. Miks selle valdkonnaga tegelemine on oluline?
3. Millise ühiskonna probleemiga on teie tegevus seotud? Kuidas seda probleemi ühiskonnas on lahendatud-leevendatud? Kas see on piisav? Mida peaks veel tegema?
4. Kuidas Sa näed X ühenduse ja enda rolli selles? Kuidas saavad teised sellele kaasa aidata?
5. Milliste eesti ühiskonna probleemidega sa ennast kõige rohkem kursis hoiad?
6. Kui palju on noortel mõjuvõimu mõjutada ühiskonnas toimuvaid protsesse? Kas protsesside mõjutamisel mängib rolli ka mõjutaja rahvus?
7. Kellega ühendus X teeb koostööd? Kes on teie koostööpartnerid?
8. Kas X tegemistest on kirjutatud meedias? Millistes kanalites? Millised kogemused/tagasiside on olnud seoses nende meediakajastustega?
9. Kas oled ise proovinud sõna võtta meedias X tegemiste kohta? Või mõni teine X liige? Milliste meediakanalite poole olete pöördunud?
10. Kas suurem meediakajastus oleks vajalik teie organisatsioonile?
11. Mis on olnud takistuseks meediasse saamisel?

Sõnavõtmine meedias

1. Kas Sa oled ise kunagi meedias sõna võtnud (sh sotsiaalmeedias)?
2. Kui jah, räägi palun sellest lähemalt. Mis teemal see oli, kuidas sa jõudsid selleni? Kuidas teised sellele reageerisid?

3. Kas on olnud olukorda, kus sa oled tundnud mingi ühiskondliku arutelu puhul, et tahad oma arvamust öelda välja? (Kui jah) mis teema see oli? Kas sa ütlesid oma arvamuse välja? (Kui mitte) Mis oli takistuseks?
4. Millised on teemad-küsimused, või olukorrad, kus sa võiks oma arvamust avalikult välja öelda meedias?
5. Meedias võtavad peale ajakirjanike sõna erinevad inimesed. Kelle arvamused Sinu arvates meedias enam esindatud on, kes saavad meedias sõna?
6. (Kui mainis mõnda rühma, nt poliitikud) Mis sa arvad, miks just nemad saavad meedias rohkem sõna?
7. Kes saavad Sinu arvates meedias vähe sõna või üldse mitte?
8. Kuidas sinu arvates räägitakse Eesti meedias venelastest?
9. Kuivõrd saavad Sinu arvates meedias sõna vene emakeelega aktiivsed noored? Mis võib olla põhjuseks, et vene noored saavad meedias vähe/palju sõna?
10. Kuidas on Sinu arvates kajastatud venekeelsete inimeste jaoks olulisi teemasid (näiteks ülemine eestikeelsele õppele) a) eestikeelses meedias? b) venekeelses meedias?
11. Mida sa selliste teemade kajastamisel peaks arvestama a) kirjutades eestlastest auditooriumile? b) venekeelsele auditooriumile?
12. Millised on Sinu arvates erinevused eestlaste ja venelaste vahel meediaauditooriumina? Kas ja kuidas nad eristuvad oma meedias kajastatud uudiste ja arvamused vastuvõtu põhjal?
13. Kui palju pakub peavoolumeedia vene emakeelega aktiivsetele noortele, nagu sina, huvitavaid arutelusid ja teemasid?
14. Kelle arvamused sinu arvates meedias enim esindatud on? Miks sa arvad, et nii on?
15. Kes saavad sinu arvates meedias vähe sõna või üldse mitte?
16. Mis võib olla põhjuseks, et vene noored saavad meedias vähe/palju sõna?
17. Kuidas sinu arvates räägitakse Eesti meedias venelastest? Aga vastupidi - kohalikus venekeelses meedias eestlastest?
18. Eesti venekeelne elanikkond on sisemiselt üsna erinev oma keeleoskuse, kodakonduse, poliitiliste vaadete, suhtlusringkonna jm poolest. Kuidas Sinu arvates peaks nende häält meedias kuuldavaks tegema? Kes võiks neid kõige paremini esindada (kui üldse keegi)?

Venekeelne elanikkond Eestis ja sõja teema

1. Venekeelne elanikkond Eestis ei ole ühetaoline – inimesed on väga erinevad. Kui sa peaks jagama Eesti venekeelset elanikkonda mingil moel ala-rühmadesse, siis millised on alarühmad sa teeks? Räägi nendest ala-rühmadest.
2. Kuivõrd saavad Sinu arvates meedias sõna erinevate ühiskondlik-poliitiliste arvamustega rühmade esindajad? Kelle häält, aramusavaldusi kuuleb kõige rohkem? Kelle häält kõige vähem? Mis võib olla põhjuseks?
3. Kuidas on Vene-Ukraina sõda mõjutanud vene elanikkonda Eestis?
4. Kuidas on sõda Ukrainas ja maailmas valitsevad poliitilised pinged mõjutanud meedias sõnasaamist? Millised arvamused Vene-Ukraina sõja kohta tulevad kohalikus meedias rohkem esile? Millised aga vähem?

Lisa 2. Värbamiskiri

Tere, XXX meeskond!

Olen Greete Niido, Tartu Ülikooli kommunikatsiooni eriala tudeng ja kirjutan seoses oma bakalaureusetööga, sest uurin aktiivsete vene noorte meediakasutuse kogemusi ja arvamusi.

Selle jaoks on mul vaja teha intervjuusid vene emakeelega noortega (vanuses 18-30), kes on ühes MTÜs väga aktiivselt tegutsenud. Pöördun teie organisatsiooni poole, et uurida, kas teil leidub mõni liige, kes oleks nõus interneti teel intervjuus osalema ja küsimustele vastama (1,5-2 tundi)? Intervjueeritava identiteeti uuringus ei avaldata.

Huvi korral saan uuringust rohkem rääkida ja täpsustavat informatsiooni saata.

Olen väga tänulik, kui teil oleks mulle pakkuda kontakte, kellega intervjuu läbi viia.

Kõike head!
Greete Niido

Lisa 3. Nõusolekuvorm

Aktiivsete vene noorte meediakasutuse kogemused ja arvamused meedia kasutamise võimalustest ja piirangutest ühiskondlikus debatis

Olen Greete Niido, Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni üliõpilane ja pöördun Sinu poole palvega osaleda minu bakalaureusetöö uuringus. Uuringu eesmärk on tundma õppida Eesti vene rahvusest või venekeelsetest kodudest pärit noorte traditsioonilise ja sotsiaalmeedia kasutust. Konkreetsemalt huvitavad küsimused: 1) kuidas eri meediakanaleid kasutatakse enda arvamuse ja ettepanekute väljendamiseks ühiskonnaelu kohta; 2) millistel kaalutlustel mõnd meediakanalit kasutatakse või ei kasutata; 3) kuidas üldse suhtutakse arvamuse avalikku väljendamisse, milliseid riske ja võimalusi tunnetatakse? Uurimistöö eesmärgiks on aidata luua Eesti ühiskonnas paremat inforuumi ja avardada võimalusi inimeste osaluseks ühiste probleemide sisulises arutelus.

Uuringu tarbeks tehakse umbes kümme intervjuud noortega. Intervjuu kestab umbes poolteist tundi ja see toimub Zoom'i keskkonnas. Uuringus osalemine on vabatahtlik ja Sa võid intervjuust igal hetkel loobuda. Intervjuu sisu analüüsitakse selle helisalvestise üleskirjutuse kaudu. Üleskirjutuses Sinu nime ei märgita ja see jääb teada üksnes intervjuueerijale. Salvestist hoitakse kuni üleskirjutise valmimiseni intervjuueeriija arvuti kohalikul kettal ja seda ei salvestata pilvetehnoloogia abil. Pärast tekstilise üleskirjutuse tegemist ma kustutan intervjuu helisalvestise oma arvutist. Intervjuu üleskirjutist tehes eemaldan tekstis kolmandate isikute nimed ja muu Sinu kui intervjuueeritava identifitseerimist võimaldava informatsiooni. Bakalaureusetöö tekstis kasutan lühikesi väljavõtteid intervjuude üleskirjutustest, kuid ei maini intervjuueeritava nime.

Intervjuude üleskirjutusi bakalaureusetööle ei lisata. Intervjuude üleskirjutusi näevad ainult uuringut läbiviivad üliõpilased Greete Niido ja Joonas Piir ja nende juhendaja, professor Triin Vihalemm. Minu bakalaureusetöö valmib 2023 juuni alguses ja pärast kaitsmist on see elektrooniliselt kättesaadav Tartu Ülikooli raamatukogu andmebaasis D-Space.

Nõusoleku andmine

Mind on informeeritud ülalmainitud uuringust: ma olen teadlik uuringu eesmärgist, andmekogumise metoodikast, andmete kasutamise ja säilitamise põhimõtetest. Kinnitan oma nõusolekut uuringus osalemiseks allkirjaga. Tean, et uuringu käigus tekkivate küsimuste ja võimalike probleemide kohta saan mulle vajalikku täiendavat infot uuringu teostajalt.

Uuringu teostaja: Greete Niido, XXXXX@gmail.com, +372XXXXXXXX

Bakalaureusetöö juhendaja: professor Triin Vihalemm, XXXXX@ut.ee

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Greete Niido,

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Venekeelsetest kodudest pärit ühiskondlikult aktiivsete noorte avalik eneseväljendus“, mille juhendaja on Triin Vihalemm, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Greete Niido

23.05.2023